

GLASNIK SLOVENSKI.

Cena polletna
1 gld. 35 kr.

Lepoznansko-podučen list.

Po pošti
1 gld. 50 kr.

Odgovorni vrednik in izdatelj: A. Janežič.

Št. 3.

V Celovcu 1. septembra 1859.

4. zv.

Nada.

(Zložil A. Okiški.)

Že pozna noč je, v miru vse počiva,
Jaz sam skoz okno svoje zrem stanice;
Je malo zvezd, ni lune njih kraljice;
Le čuk se mi oglaša, stvar strašljiva.

Je mar njegova pesem pomenljiva?
Nikar se je ne boj mertvaške tice,
Pregnal jo bode zgodnje svit danice,
Le noč je njena, dnevu pa se skriva.

Če stiskajo me tukaj reve čase,
Oziram gori se v višave jasne,
Kjer dom bo moj, ko s sveta se bom ločil.

Nevarnost mi nobena več protila,
Zločinstva moč me več ne bo plašila,
Ko bode večne zore dan napočil.

Zatiravcom.

(Zložil Gr. Krek.)

Kaj peti smem, derhal modruje umno,
Odmerjene mi pota pokazuje,
Ograje tesne krog srcá mi snuje,
Da pesmic ne rodilo bi pogumno.

Pa serce ne pozná verig skelečih,
Prešerno širi se, ter zliva v poezije,
Kar v njem od dné do mraka strastno bije,
Stezé ne zre, ne glav serpó stermečih.

Čemu nevolja vam gerbanči lica,
Zatreti v kali skušate čutila,
Ki jih Modrica v meni je zbudila?

Naj tlela vam bi v sercu poslovica,
Ker drugim vse očitata, nič sebi:
„Pred pragom lastnim vsak smeti naj trebi.“

Koliščina in stepe.

(Dalje.)

„Materni prijatelji so mi dobili službo pri starašinstvu Kosakov Čerkaskih. Bilo je ondi v gradu Čerkaskem nekoliko konjikov, pa še več nas Kosakov; nosili smo barvo starašina našega kneza Sanguškega. Prišel sem v Čerkas na jesen; zima mi je pretekla mirno, red med nami je bil kakor v vojski, ukazoval nam je poveljnik Pacina. Mož je bil visok, suh, sama kost in koža ga je bila; pasa mu ni bilo nositi na čem. Verh tega pa je bil oster in osoren. Ko se je približevala spomlad, velikanoč, se je začelo nekaj čudnega razvijati med ljudmi. Javile so se, nobeden ni vedel od kod, čudne reči o puntih in bitvah. Ljudje so se shajali in si pripovedovali šep-taje čudne novice. Po mestu in po gradu so lazile neznane, tuje, sumljive osebe, katerim ni gledalo nič dobrega iz oči. Z une strani Dnepra so hodili gosti k nam, niso se vračali več domu, ampak ostajali so pri nas v hišah in na samotinah (futorih). Pravilo se je, da se

obnavlja kosaštvo, hetmanstvo, svoboda, — da se morajo upleniti Lehi in Judi. — Take besede so šle od ust do ust na terghih, potih, po kerčmah, kakor bliski pred hudo uro, naglo, pa ne pogosto; potem je začelo ko grom germeti in razlegati se brez prestanka. Čerkaski mestjani, naši atamani in starašine so začeli prevzetno nositi glavo po koncu. Lehi so se prestrašili; celo naš gospod poveljnik ni bil več tako prevzetan in nesterpljiv.“

„Pa jaz, in drugi taki ko jaz, kaj smo mi umeli, kaj se tu vse kuha? Čutili smo, da ravna jo vljudniše z nami kakor poprej; vidili smo, da nam je svobodnejše hoditi na večerne in zjutrajne shode; na ulicah so bili živeji zbori, glasnejši spevi, in mi smo se veselili vsega tega. Zdelo nam se je, da je veter potegnil od Zaporoža, zadonele so pesmi poprej neslišane; akoravno smo bili sinovi kmetiški, začeli smo tožiti se o velkem logu, svojem otcu, in o Siči, kosaški majki.*) Postopali smo s torbanom (kosaško kitaro) po ulici, imenovali se prosti; pa kaj še le smo sanjali o kosaškem viteštvu, jasnih jastrebih, sokolih, o hoji med oblake po deklico,**) naj me Bog ubije, ako smo menili, da bo tako daleč prišlo, da se bodo morili mirni ljudje po hišah!“

„Ali ni se končalo z Zaporožskimi pesmami in z bahanjem pijanih Kosakov. Velki teden se je začelo pripovedovati, da so se v Motrenenskem samostanu posvetili noži, da so se spuntali hajdamaki; šle so govorce, da Čerkaski Kosaki ne bodo predli kodelj za pečjo, ko pride čas, pleti luliko iz pšenice. Že smo v neki noči gledali velik ogenj zgorej nad Dneprom: požigali so hajdamaki grad Kanovski. Gospod Pacina je moral vediti, kako zli gosti se bližajo Čerkasu, in koliko se more zanašati na grajske Kosake; neko jutro za rana je zapustil grad s konjki Lehi, katerih je bilo kakih trideset; naročil ni nikomu nič, nič zapovedal, spustil se je doli na Poljsko. Nikdo ga ni zaderževal — tako so bili razdraženi mestjani, stali so ob straneh in kleli.“

„Pa komaj se je vlegel prah, ki se je dvignil spod nog ubežnikov, uže so zavili k nam od druge strani novi prišniki, hajdamaki. Šli so s celim taborom, pešci, konjki in vozniki, imeli so kose, sulice, redko kateri pištole ali puške. Bili so vsi spoteni in zaprašeni, nekteri kervavi, ker pravili so, da so jim Lehi zaperli cesto na Irdinu. Vidili smo med njimi mnogo obrazov, ki so se plazili pred dvema mescoma v mraku po naših ulicah. Naše gosposke in mestjani so sprejeli hajdamake kot dobre prijatle. Vlegli so se tedaj v sredo mesta, pili so in se gostovali; ta in ta je nagovarjal ljudstvo, da bi pomorili Lehe in Jude, da homo potem vsi gospodje in bogati. Še glasneje nas so jeli vabiti, naj pristopimo k njim, ko so se pripravljali

*) Svobodni Zaporožci so zvali v pesniški besedi široke loge svojega oca in Sič svojo majko.

**) Narodne pesmi.

k odhodu. Pridružil se jim je obilno število prosto oroženega in neoroženega ljudstva, in z družimi tudi mi vsi starašini Kosaki, ker so nas prigovarjali atamani.“

„Tako sem prišel v koliščino, nekoliko ker so me silili, nekoliko ker sem bil radoveden, ker nisem vedel, kaj bo iz tega. V Čerkasih se je razpletlo vse to mirno. Lehi so ubežali koj za gubernatorjem in Judi so se poskrili v bližnjih gozdih. Kar so doma pustili, pobrali so jim hajdamaki, kolikor so mogli; kar je ostalo, tega so se polastili mestjani Čerkaski. Morebiti so vedeli vodji hajdamaški, da mora poljska vojska Kanovskega starašina skoro dospeti, ker smo šli dosti spešno; že v tej sami noči sem vidil, kaka je ta zabava, to hajdamaštvo. Požgali smo nekoliko kerčem, ko smo odvalili z žganjem napolnjene sode; pa zató ni odšel ognju ne jud, ne judnja, ne judovski zarod. Naši ljudje so stali okoli, in kdor je bežal, tega so pritirali nazaj kakor ogorek na ogenj. Gorše je bilo drugi dan, ker smo zadevali na gosposke dvore. Nisem Lehom ne svat ne brat, vila me je vendar groza, ko sem vidil, kako je ležal človek zvezan na zemlji, in kako ga je bodlo dvajset sulic kakor merjasca; strašno je bilo gledati, kako seka sekira glavo starcu, ki se ne brani, ampak moli, kako para kosa život noseči ženi; strašno ozirati se na rodovino k smerti obsojeno, na majke obupovajoče, ko so pred njihovim očesom terli na stenah glave dojenčkom, ali jih nosili na sulicah. Groza me je tresla o tem pogledu. Pijanost in prelita kri ste gonile noro derhal v tako divjaštvo, kakor stari psi neskušeno pšene. Tako se je godilo v vsaki vasi, v vsaki kerčmi, povsodi, kjer nam je padel v roke napasen Leh, jud ali naš človek, o katerem se je reklo, da je leška duša (Poljcom prijatelj). Ko sem to vidil — okamnelo mi je srcé v persih, pa koj potem se mi je zdelo, kakor da bi se bil še le streznil po dolgi pijanosti: spoznal sem, da sem med zločini, med pravimi razbojniki. Mislil sem pobegniti, ali tudi ubegniti ni bilo lahko!“

„Naša črna megla se je valila naravnost na Smilo. Slišal sem, kako so prvi naši vodji med seboj govorili o gradu. Nekteri so terdili, da je bil ta grad glavno gnjezdo leških modrasov, da se mora upleniti, drugi so pravili o zakladih gospod Wejherovih, katerih si je nakopal. Rekli so, da je zdaj čas, da bi jih zopet vzeli hajdamaki, ker so jih hajdamaški očetje nagermadili in poskrili še pred Hmelniškim, in ktere so uplenili prokleti leški seršeni iz stepnih shramb. Ko smo stopali iz Belozorskih s kervijo napojenih lesov, in se zabliščé beli dimniki grajski za Smilanskimi nasipi, mi živo na misel stopajo osebe, katerih kruh sem ondi vžival, in zoper ktere sem sedaj korakal z razbojniško derhaljo. Žal mi je bilo gospé, tako miloserčne in pobožne, in deteta, ki je tolikokrat spenjalo ročice k meni, in poštenega gospoda, ki ni derl nobenega, akoravno je gospodoval nad tem krajem, njega, ki je bil sam svoj morivec, ker se je, zamak-

njen v neko zlo čarovijo, brez prestanka kakor kaka vicarca vlačil po stepi."

Naš tabor se je postavil na večer nad Irdinom v smrečji. Podnetili so se ognji. Tulila je in ruvala se je stekla, pijana derhal, ležeča okoli nekterih v lesu stoječih kerčem in koč. Od nekterih kerdel se je razlegalo glasno rohljanje, zmešano z glušivim tugovanjem: ondi so se radovali nad moritvijo kakega juda ali žlahtnika."

"Bežal sem dalje ko sem mogel preč od teh krikov, ker so mi ranjali uho kot oster nož; groza me je spreletala v žive kosti kakor vpricho lastne smerti. Šel sem naravnost nad Irdin. Most nad njim je gorel. Ali to ni moglo obvarvati mestjanov. Ob suhi letini se Irdin s konjem prebrede, in še so bile na nekterih močvirnih krajih bervi in druge priprave za prehod. Zanišljen se naslonim na brezo, ki je stala nad bregom, ter se oziram na mesto, nad kterega se je vlekla taka grozna ura. Bil je žalosten večer. Solnce je zašlo in se ozerlo s strahom za seboj. Dolgo niso ugasnili na zapadu rudeči žarki, ležali so eden na drugem kakor rudeča kri, ki se je prelila tega dne. Na lesih za menoj je rastla tema. V bičju in olšah na Irdinu si ni upal vetrič šeptati, pene na produ so se bale pljusklati; ali toliko glasneje so peli mestni zvonovi. Vidilo se je, da ostrašeni prebivavci vedó o grozečem napadu; zvonovi katoliške cerkve so sedaj renčali, sedaj ko bi klicali k pogrebu. Poslušal sem brez sape ta žalostni glas. Bil je, kakor takrat, ko sem ga poslušal v svojem detinstvu za časa strašne kuge. Tedaj se mi je zdelo, da v vsakem zvonovem glasu poznavam glas svojih znancov v gradu in mestu. Po žalostnem ječanju vseh zvonov je jelo kakor pri požarih plat zvona biti; na uho so mi klicali zvonovi: Požigavci! ubijavci! požigavci! ubijavci! — Ne le meni se je moralo tako zdeti. Nekoliko korakov od mene je stal neki prvih načelnikov hajdamaških; dolgo je poslušal zvonenje, in kakor da bi bil razumel, kaj da govore, zavpije: „Lažete, leški zvonovi!“ ter se verne v tabor z nagerbanim čelom in temnim očesom."

Spoznal sem, da sedaj ni čas, slovesa dati nepošteni tovaršiji, sklenil sem, da pojdem ž njo na Smilo, morda mi bo mogoče oti ondi kako drago osebo, in potem bom skrbel, da uskočim; pa sam nisem vedel, kam bi se takrat obrnil, ker po tem, kar se je govorilo med nami, se je po celi Ukrajni vzdignilo hajdamaštvo, in povsodi je morilo ljudstvo gospodo in tiste, ki so ž njo deržali. Bi morda ne bilo mogoče do Smile iti in ondi pobegniti čez mejo? Zastonj! Med tem ko so hajdamaki skriti na Irdinu pokladali v goščavi čez reko bervi in druge priprave, so pazile gosto razpostavljene straže, da ne ubegne nikdo na uno stran in ne naznani mestu prihoda nepoklicanih gostov. Sklenil sem, da hočem kolikor mogoče med prvimi biti, in up me je navdajal, da mi bo Bog, ki gleda v moje serce, podelil blagoslov in milost. Ko je noč vse s temo pokrila, so uka-

zali atamani, da se naprej pomaknemo, ali pazno in tiho. Vidilo se je, da jim je veljal napad na Smilo, ljudnato mesto in vterjeni grad, za važno in težavno opravilo, ker so vredili množstvo in postavili mlajše in lepše ljudi na čelo. Tudi jaz sem bil v srednji versti, vendar ne med prvimi kakor sem želel, ker razljuteni naši vodji in posebno tuji ljudje, ki so vredovali vso vstajo, so se, kakor se mi je zdelo, bali, da bi se brez njih ne prelilo nobene kaplje kervi. Delali so, kakor bi zares verjeli, kar so razglašali ljudje, da zveršujejo Bogu dopadljivo delo, ker zatirajo nevero s sveto vojsko.“

„Kakor med črnimi stenami smo koračili skoz gosto bičje na bregovih Irdinovih. Na nebu ni bilo viditi nobene zvezde. Nadjal sem se, da se bodo branili Lehi v ozki in globoki cesti pri uhodu do mesta, ker je bilo v Smili mnogo prebivavcov in v gradu posadka, čeravno ne močna, in vojaki bi mogli na pomoč priti iz Hulajpola; zmotil sem se! Bog jih je obiskal s svojo jezo, v nespametnem strahu so se izdali sami v sovražnikove roke. Namesti brambe, na katero smo mislili, nam je prišlo naproti obilno s hajdamaki porazumljeno množstvo. Čakali nas so že v temnih ulicah nesterpljivo. Kakor lovski psi, ki zver sledé, nam so prišli oni naproti, da nam pokažejo skrivališča ostrašenih sosedov in gospodov. Peljali nas so najprvo v grad.“

Mislil sem, da bomo zadeli ondi na hud upor. Poznal sem visoke nasipe in globoke grajske prekope. Gubernator bi vendar mogel biti domá. Z malo četo nam bi bil zamogel zapreti vhod. Pa kaj! ni ga bilo domá! Vrag ga je moral tudi sedaj poditi po polju. Ko sem tje koračil med samimi vodji v prvih verstah in bil še daleč od gradu, sem že čul jok in tarnanje, ki se je slišalo od ondot. Mislil sem, da se bodo ondi zbrali mestjani, zvedši o prihajajočih hajdamakih. Jaz in vodji, čeravno ne iz enacega namena, smo derli kakor hitro smo mogli v grad. Vsi mestjani Lehi, plemiči, knezi, judi, starci, otroki in ženske, vsi so pobegnili v nebranjeni grad, kakor da bi jih imeli hajdamaci laglje in zbrane najti. Tekla je že kri s potokom. Kar so vidile moje oči v tej strastni noči pri svitlobi gorečih poslopij, ne more moj jezik živi duši povedati! Greh je, ljudsko misel kaliti s tako besedo, in ne spodobi se, pričati tim, ki so se rodili v sedanjem veku o tacih dogodbah, ki so se zveršile, preden je sedANJI rod bil luč ugledal, o dogodbah, na ktere je uže padla Božja sodba, ki se zveršuje sedaj bodi-si v svetih nebesih, bodi-si v črnem peklu.“

Starec preneha nekoliko, pokrije zopet z rokama oči ter nadaljuje: „Takrat ko sem stopal proti gosposkemu dvoru je naglo umiralo serce v mojih persih, vrela mi je kri v glavo in oči. Pa tudi drugi so morali tako dobro kakor jaz poznati pot, ker našel sem že izbe s trumo napolnjene. Že so morili. Nikjer nisem opazil gospoda, ali mnogo žen na kolenih prosečih, ki si pa niso mogle življenja izprosiiti. Sred njih je stala v izbinem kotu gospá, blede, z razple-

tenimi lasmi, večkrat smertno ranjena, kri je derla po njej v rude-
 čih curkih; še je tiščala k sebi svojo hčerko in jo branila s svojim
 telesom sulic, ktere so vanjo metali iz družega kota nekteri divji Ko-
 saki, kakor v kako tarčo. Priskočim naglo, vzamem otroka iz rok
 umirajoči materi; ona zakriči: pogleda name — morebiti me je po-
 znala, ker njene usta so se zjasnile z lahkim nasmehom, uperla je
 na hip oči name, kak pogled! šel mi je globoko v dušo, potem je
 globoko zdihnila, zgrudila se na zemljo in umerla. — Nesel sem
 plakajoče dete iz izbe, ali tu je zakričalo kakih dvajset glasov: „Kam
 to? Kam to, pasja duša?!“ Vedel sem, da se nahajam med živ-
 ljenjem in smertjo. Zberem vse misli, ter rečem: „Panovi mo-
 lodci, pestoval sem celo leto to ščene, sedaj pojdem ga peč na
 sulici, kajti tudi ono me je opeklo z živim ognjem!“ — „Dobro si
 si to zmisлил!“ odvernejo, „dovolimo mu, da ide, zveseli se!“ Usko-
 čim z detetom skoz duri pa še večkrat sem moral lagati, predenj
 sem prišel skoz gnječo in se odtegnil poslednjič za nasipe.“

„Stal je tu voz, dva konja vanj vprežena, sta bila privezana k
 razklanemu kolu. Odvezal sem ju, vsedel se z detetom na voz, in
 začel sem ju goniti na stepo. Konjema se je odcedala pot. Povsodi,
 kamor se je raztegala vás nad Tasminom in rečicami, ki se vanj zli-
 vajo, je gorelo, bodi-si na tej ali uni strani, bliže in dalje. Vsa
 groza te noči se ni razlila le nad gradom. Zdelo se mi je, da je
 veter sem ter tje raznesel iskre od gorečega grada: ali ta veter je
 imel pamet! Kjerkoli je stala v ulicah streha plemenitnikova med
 strehami seljanskimi, vžgala se je v tej noči. V črni noči (bila je
 strašna tema) so bili ti ognji kakor obešene znamenja, da se je
 moglo koj spoznati, kje se kri toči. Po pustih ulicah, kjer sem po-
 dil konja, se je sedaj prikazal kdo na begu, sedaj so se razlegali
 doneči koraki in čudni ropot gonjačev; časi se je čulo bolešno kri-
 čanje in naglo zadušeno smertno stokanje.“

„Ko so nehale take prikazni čez cesto begati, ko je onemel
 stok, in ko sem vidil dalj za seboj ognje, sem spoznal, da sem za
 mestom, dihal sem prosteje, kajti kri mi je zastajala od velikega
 straha. Dete, trudno od joka, mi je zaspalo na kolenih. Nisem bil
 še toliko pri sebi, da bi bil mogel kaj gotovega skleniti; peljal sem
 se tedaj, kamor sta htela konja. Sicer se mi zdi, da sem vam po-
 vedal, da je bila noč strašno temna, in zato nisem nič vedel, na
 ktero stran sem se obrnil.“

„Ko je prisvetilo solnce, sem spoznal po okolici, po cesti, ki
 se je vila pred menoj, in po okolnih mogilah, da sem se spustil po
 noči nevedama po veliki cesti Špolanski. Ogledam se okoli: morala
 je to biti vitezova stepa. In tako je tudi bilo. Nič gotovega nisem
 še sklenil sam pri sebi, ker bilo mi je po dveh prečulih nočeh, po
 vesdanji grozi in divjosti kakor pijanemu človeku; temnilo se mi je
 pred očmi, celi svet se je vertel krog mene. Ustavil sem se v prvi

vasici, da bi poskerbel kreme trudnima konjema, in okrepčal z nova prebujeno in razplakano dete. Ljudje, ktere sem nagovarjal in srečaval, so me čudno gledali; ondi so šeptali med seboj, ondi od daleč so s perstom kazali na-me in na moje dete. Nekoliko žen in mož, vsedši se okoli mene in pazljivo se ogledavši, da ne bi kdo vidil, so mi govorili na pol tiho: „Beži! Lehi se zbirajo!“ Čutil sem se temu, ali naučil se nisem nič iz tega. Malo se opočivši sem se odpeljal in prišel opoldne v doline Tašliške in ko sem se izvil iz njih in prišel zopet na polje, od kodar se je odperla mojim očem široka planjava, sem spoznal, da mora tu kaj nenavadnega biti. V najzadnji daljavi, kamor je neslo moje oko, so se prikazovale nekatere gibajoče postave, kakor bi rastle iz zemlje; solnce je odsevalo od njih z nekakim čudnim bleskom. Bliže sem razločil, da so oboroženi jezdic: solnce je igralo na železnih sulicah. Šli so v četah po deset, dvajset in še več njih skupaj v sredi po stepi. Od ondot sem čul razgetajoče konje in glasne trobente. Cela truma je bila podobna oblaku na zapadu, ko se dan nagiblje, na pol plava na pol rudeča — tako so bile barvane kape in oprava, tako so bile zastave v mirnem zraku ferfajaoče; lahko se je poznalo, da so domorodci. Pozneje sem opazil, da so ti, ki tu jezdijo plemenitniki iz cele okolice, ki se zbirajo h kraljevi vojski, da bi se na upor postavili hajdamakom, ker grozno moré na njihovih domih. Ali bil sem tako truden in zmeden, vse sem vidil na pol v sanjah, na pol v resnici; zdelo se mi je, da taka nenavadna prikazen v teh pustih krajih ni živo ljudstvo, ampak duhovi umerlih Lehov, ki spijo že mnogo vekov na Ukrajni, in da grejo iz pokopališč in mogil svojim vnukom v obrambo, da jih ne pokolje do poslednjega ostanka nož naše derhali.“

„Glavna četa se je dvignila in ganila. Gost prah se je valil kviško po cesti. Šli so ravno meni naproti. Pogled ta me nikakor ni prestrašil, še veselil sem se. Ali tedaj niso bili Lehi tako prijazni, kakor sem mislil: „Kdo si?“ „Od kod prideš?“ „Kje si to dete uzel?“ poprašujejo s terdo besedo. Spoznal sem, da me je izdala barva Čerkaske oprave moje in koliko more to pomagati. Pripravljaj sem se, da povem vse natanjko, kaj in kako je bilo, ko sem se ločil od hajdamakov, kako sem rešil dete; ali beseda mi je na jeziku umerla, ko sem pred seboj zagledal blede in prepadeno lice na visokem konju sedečega gubernatorja Smilanskega, gospoda Wejhera. Dete je spoznalo očeta in zakričalo; tudi jaz sem ga spoznal in obledel sem in bil sem ves zmešan; on je poznal mene in otroka in je odrevenel. Ni ji dal roke, daravno mu je deklica ročici naproti molila: iz belih ust mu ni prišla nobena beseda; stermele so mu odperte oči, duše v njih ni bilo viditi. Ko je vidil kervavo suk-njico detetovo, kervavo roko mojo, si je mogel misliti, kaj se je zgodilo. Ta kri je upila na njegovo uho. Opanjen je sedel na konju, pa ko se je konj spel, je padel kakor snop na zemljo. Priskočili so

mu na pomoč in odnesli so ga. Vidil sem, kako je prišel k sebi po dolgih medlevicah, vidil sem, kako se je valjal po zemlji, poslušal, kar so mu pripovedovali Lehi, poslednjič se je umiril; zajahal je konja, še ozerl se ni na svojo hčerko ter odjezdil z vojsko. Pozneje sem zvedil, da je on prvi podal vest o vstaji poljski vojni komandi, in da je pozval plemenitnike, da bi se združili z vojsko k splošni brambi. Mislil je, da bo prehitel hajdamake in ubranil Smilo. Zmotil se je! Hajdamaki so ga obiskali pred njegovim prihodom v njegovi lastni hiši.“

„Mene so prideržali. Moj strah jim je poterjeval mojo sumljivost. Ko je odšla vojska, se vsede nek Leh na voz, da bi varoval deklico namesti mene, mene so pa deli med dva konjika. Peljali so me v bližnjo Špolo. Zastonj sem govoril čisto resnico, kakor je bila. Lehi se niso menili za to in majali so z bradó. Verjeli niso za las moji povedki. Na večer pridemo v Špolo. Deklico so vzeli v grad, mene zaperli v stolp.“

„Čujte!“ preterga starec svoje pripovedovanje, „čujte! Naš konj razgeče zapored! Morajo kake lepe oči od te strani gledati, od kodar ste prišli. Ej, ej, morebiti snubite Orlinsko našo gospodično, dragi gospodič? Bog daj, kajti morate biti dober gospod in vaša Luhova lepo posestvo. Ali sedaj nehanje poslušati starca na stepi, hodite tje, kjer ona za vami tuguje. Pustite me v Špolanski ječi; vi niste v ječi, da bi ne mogli poslušati, ko vam oznanuje razgetanje zvestega konja zdihe dekličeve.“

Privolil sem v to, ker bližalo se je poldne in nisem hotel, da bi čakali name z južino v Orlincih. Starec mi je obljubil, da mi bo drugi pot nadaljeval dogodbe, ktere je doživel pozneje. Rečem mu, da pridem jutre za rana, in ločim se od njega.

Ko sem se vračal, sem bil zamišljen v to, kar mi je pravil. Sedaj sem prvi pot našel na Ukrajni zgodovinsko materijo iz ust živega človeka, česar sem do sih dob zastonj iskal. Povest starčeva, ki me je prenesla za 60 let nazaj, mi ni postavila pred oči te Ukrajne, kakoršna je sedaj, ampak uno, ktero sem si mislil v pesniškem anahronizmu v enolični obleki za Rožinskega in Lancoronskega. Kazala se mi je sedaj Ukrajna, kakoršna je bila pred 60 leti: ljudstvo se tu vedno množi; Ukrajna se oblači v novo obleko; ali divje nezveze in bivšega nereda sled, ktereza zagrinjajo časovi valovi, ni še zginil v teh krajih. Spoznal sem iz besed živega svedoka, da prepiri Ukrajnski niso vstali neposrednje, tudi ne iz tlačjenja podložnega ljudstva in iz ljudske strasti segati po lepih posestvih in bogastvu. Sicer je pospeševalo vse to vstajo, vendar ni bilo pravi vzrok taiste. Naj več so njej pripomogli: narodno sovražtvo in temni spominki davnega, čisto vojaškega življenja, posebno verski fanatizem. Ti vzroki, ki so vzdignili kervavo viхро Ukrajnsko, so jo ločili z znamnjem nravnih strasti in z zblojeno fantazijo od navadnih domačih prepirov med premožnimi in ubožnimi. —

(Dalje in konec prihodnjič.)

Slovenske legende.

Sveti Andrej.

(Spisal M. Kračmanov.)

Kristus zbere učence, pa jim oznani sv. post k sv. kvatrni nedelji. Potem potujejo ta sv. postni dan čez vinske gorice in pridejo deleč na zeleno trato. Kristus vzame svoj prtič, pa ga pogrne na zemljo in pravi: pljuvajte sline tešče, če ste še učenci moji. Najpred je pljunil sv. Tomaž, pljunil je slino teščo. Potlej je pljunil sv. Janez, pljunil je tudi slino teščo. Za njim pljune sv. Andrej, izpljunil je tri vinske jagode. Še mu Kristus tako govori: zdaj pa ti moj učenec pred ne boš, da boš drugič rojen. Žalostno jemlje sv. Andrej od učencov slovó: prosite, prijatli, Boga, da mi še to milost dá, da bi še enkrat v vaši družini bil in se z vami v sv. nebesih veselil. Šel je potem od njih in pride na zeleno trato, tam nanosi grmado, zažge jo na vseh štirih oglih in sede na njo v ogenj. Grmada gori svetlo in nad grmado v zraku angeljci prepevajo, ker se pokore veselé. Jezus in učenci pridejo ravno to pot, zagledajo grmado in vidijo Andrejevo telo vse sežgano, samo osrčje je bilo celo. Reče jim Jezus osrčje sabo vzeti. Zavežejo ga v ruto in nesejo ga sabo. Kadar noč začne prihajati, pridejo do krčme in prosijo, da bi jih vzeli čez noč pod streho. Sli so v hišo, sedejo za mizo, večerjajo in kedar odvečerjajo, pokleknejo in molijo sv. roženkranc. Osrčje denejo na mizo in ležejo spat. Krčmarica je imela mlado hčer in deklica je komaj čakala, da so zaspali, pa se ni mogla zdržati, da bi ne pokusila osrčja. Ali kakor ga je pokusila, občutila je koj, da je Andreja zanosila. Drugo jutro učenci vstanejo, pa se napravijo na pot. Vzamejo ruto z mize, ali vidijo, da je prazna, pa prašajo Kristusa: kam pa je osrčje prešlo: ruta je bila zavezana in ni znamnja, da je iz nje snedeno. Kristus pa jim reče: pustimo to skrb gospod Bogu, Bog že vé, kako Andreja spet obudi. Čudo je res veselo to, da sveti Andrej spet rojen bo.

Sveti Aloj.

(Spisal M. Poženčan.)

Ko je hodil Kristus z aposteljni po svetu, je prišel do kovača svetega Alojja. Ko Aloj konja kuje, mu je Zveličar rekel, naj konju nogo odreže, in v kovačnici podkuje, ker konj ž njo ne bo mogel bercati. Aloj je tako storil, in potlej nogo konju nazaj pritisknil, ktera se je po Zveličarjevi vsegamogočnosti prijel. Ko je bil Zveličar pri Alojju, je prišla k njemu stara bolehná žena in ga pomoči prosila. Zveličar ukaže Alojju naj jo v ješi na kovaški ogenj verže, in tako je žena zgorela in iz tega prahu je vstála mlada,

lepa, zdrava deklica. Aloj si misli: zdaj sem se naučil zložno konje kovati, in stare ljudi pomlajati; toda Zveličar je njegove misli vganil, in mu pri odhodu rekel: „Aloj, Aloj! ne delaj čuda za menoj.“ Ko je bil Kristus odšel, si misli Aloj: „Moja mati so stari, jih moram toraj prevariti in v ognji prekovati.“ On dene toraj mater v kovaški ogenj in jo sožge; ali mati se ni iz ognja pomlajena vzdignila, ampak je sožgana ostala. Svet Aloj je bil torej svojo mater umoril. Ko je umerl, je bil obsojen, da mora zato, ker je mater umoril, do sodnjega dne v luni kovati, in se dvanajstkrat vsako leto z luno pomladiti, ali se na novo težavno roditi. Še pravijo nekteri, da je svet Aloj v luni viditi, ko kuje.

Robinjica.

(Isterska narodna pesem; zapisal J. Volčič.)

Va bogatin grade
Hči trgovca mala
Po smerti očinoj
Sirota j' ostala.
Ide mi na pazar,
Kdi se voda toči,
I njoj malasnoj,
Pride sanj na oči.
Nju su mi malasnu
Turci porobili;
Bosu po kamenju
Na pazar vozili.
Majčica obeča
Mnogo puno blaga,
Ki ju pojde iskat
Srebra tere zlata.
Našal se je junak
Tergovac bogati,
Ki ju pojde iskat
Brez srebra i zlata.
Obajde 'se gore,
Obajde 'se rike;
Nikdare ne najde
Robinjice lipe.
Nego on ide
Na bukov dizor,
Kad' tergovac sedi
Onde svojim tergon.
„To tu si ti, cvét moj!

Cvitu moj rumeni!
Gojiš se ti zame
Naj bolja vremena?
Verno meni kaži
Ljubav serca tvoga.
Što ti je robinjo,
Da si problidnula?
Kolor prominula?“ —
„Kako ćeš tergovče,
Da buden rumena;
Bosa po kamenju
Na pazar vojena;
Kako ćeš tergovče,
Da imam ja zdravlje?“
A turčin govori:
Tako ti tergovče!
Što je tebi zato?
Ona j' naše srebro
Mi smo nije zlato.
Ako ćeš ju kupit,
Čemu ti ju prodat'.
Tri tisuće dukat
Čemu za nju imat. —
„Tako ti, tergovče,
Zelega duša raja!
Broji jim pineze,
I odpelaj me van!“
„Lahko mi je, robinjo!
Pineze brojiti;

Ma ću ja od tebe
Ku vernost imeti?“
Tad počne robinja
Sebi smert želeti:
„O smert, o nemila!
Ča me ne pokosiš?
Dokle još vernosti
U manè nahodiš.“
„Tako ti robinjo!
Ne kuni se tako;
Ti očeš još biti,
Kot si prija bila;
Ti očeš imeti
Mlade službenice,
Mlade dvorkinje;
Ke će te dvoriti.“ —
„Ako me ne najdeš
Robinjicu pravu,
Oseci mi glavu
Nutre v tvojem pragu;
Ako me nenajdeš
Robinjicu čistu,
Oseci mi glavu
Nutre v tvojem mistu.“
Ta tergovac broji
Tri tisuće dukat,
Tad robinju pelje
Nutra va svoj grad.

Popotovanje iz Pazina v Terst.

(Spisal Fr. Cegnar.)

Bil je cvetni teden, ko sem se selil iz Pazina v Terst. Jutrajna zarja je objemala plešate glave okoli stoječih, od hudournikov razo-

ranih gričev; posamne drevesa in germiči so imeli zeleno obleko in cveteče krone, iz katerih je donela živa pesem drobnih slavcov v slavo dobremu Očetu, ki je zopet zemljo odel z milo spomladjo. Le v sencah visoke Učke gore je živarila še zima, pa tudi ondi jo je morila že pomladna sapa. Čez tri leta sem bival v Pazinu, od ktere ga sem sedaj slovó jemal. Solza mi je kanila na lice, neka britkoba je napolnila moje sercé, ko mi zgine izpred očí mesto in dim, ki se je valjal nad njim v tihem, jasnem zračju, vstajaje iz belih dimnikov. Nejasne misli so mi mračile čelo in lice in vezale jezik. Zapustil sem to mesto, kdo vé, če ga bom vidil še kdaj; kdo mi oznani, kaka osoda mu je namenjena: ali ga bo gojila sreča na svojih persih, bo li zraslo veliko in slavno; ali bodo tulili nad njim sovražni viharji ter ga poderli v grobljo in zbrisali njegovo imé iz zgodovine sveta? Rojile so mi pred očmi njegove kreposti in slabosti, kar sem jih vidil in doživel, kakor rojijo buče iz ula na ajdovo pašo ob jasnem, mirnem jutru. Žalilo me je, da se nežni spol le prerad poprijema novih šeg, ktere velewa moda; da nekteri razsvitljeni možaki vso svojo slavo v tem iščejo, da sovražijo domači jezik in do nebes povzdigujejo talijanščino. Pa znebimo se teh mračnih obrazov, ker solnce sije tudi na to mesto, in ravno danes posebno prijazno. Tudi tukaj sem spoznal možé, katerih serca goré za vsako dobro reč.

V tacih mislih zapazim poleg ceste starca, sedečega na sivi skali. Znan mi je bil njegov obraz; tudi pred tremi leti, ko sem se selil tu sem, je sedel na tem mestu in kakor danes drobil z železnim kladvom terdo kamnje. Pešala in slabela je že takrat njegova roka, ker se je upirala in ubadala že blizo osemdeset let za vsakdanje potrebe. Pač da je bila nekdaž krepka, ko je še nosila oster meč po razdraženem svetu v kervave vojske; ali danes, kako slabí, kako nerado se drobí kamenje pod kladvom! O starec, kaj si zaslužil, da si se ubijal po svetu! Nemila sreča te je telebila na stare leta na terdo skalo, da si služiš z železnim kladvom pičel košček kruha poleti pod pekočim solncem, da prosiš pozimi ubogajmé usmiljene ljudi. Milujem tvojo osodo, akoravno nisi tako nesrečen, kakor uni bogatin, ki se redí od kervavih žulov ubozega lačnega kmeta, ker mu posojuje na napete obresti denar, poslednjič pa mu podá beraško palico v roke ter sune plakajočega z bosimi in nagimi otročiji čez hišni prag. Ti pričakuješ mirno dneva, ki ti bo zaperl trudne oči in te rešil iz težav in nadlog; ali uni trepeče pred uro, v kateri se bo moral ločiti od njegovih ljubljencev, krivično nagrabljenih kupov. Z Bogom, starec! nič več se ne bova vidila na tem krivičnem svetu.

Med tem ko tako modrujem, zapoje zvon iz turna vaše patrone Zareške ter vabi k najsveteji daritvi vaščane. Dvignem oči ter se ozrem na to selo, kamor me je marsikdaj za mizo povabil postrožen gospod in drag prijatelj, kjer sem se marsiktero lepo uro pogovarjal

o domačih rečeh in napival zdravice verlim rojakom. Ali koló derdra hitro naprej in kmalu mi zaprejo griči tudi ta kraj, iz kterega so ravno nosili angelji na zlatih perotah prošnjo kviško k najvišemu Gospodu za srečno moje popotovanje.

Pot me je peljala dalje, sedaj po golem griču s skalami nasutem, ki so ležale okoli raztresene, kakor bi jih bila neka silna roka sem nametala, zdaj po zeleni dolini med njivami in nogradmi. Opazil sem, da se je med tem, ko sem bival v Pazinu, marsikaka pustota predelala v rodovitno zemljo; ali veliko več svetá še čaka marljive roke in krepke volje; posebno gozdov bi bilo treba, kterih pa ni ravno tako lahko zasaditi; v nekterih krajih bi bilo to celo nemogoče. V poslednjih letih se je mnogo govorilo in marsikaj pisalo o tej reči; tudi storilo se je nekoliko: več občin si je napravilo drevesne šole, marsikje se podučuje mladina, kako zasajati drevesa, kako pridelovati svilo; ali vse to ne bo pogozdilo Krasa, potreba bi bilo krepekjih moči in skušenih glav. Ko tako premišlujem, se obernem k vozniku ter ga nagovorim:

„Ne zamerite, da pokaram vas Istrane, ker vam je premalo mar za pogozdovanje gole zemlje; koliko bi se je dalo v prid obrniti, ki sedaj ne rodi čisto nič!“

„Gospod moj — mi odgovori — zemlje imamo dovolj obdelane za življenje, tudi derv je še za kurjavo; ali suša, suša, ta je naša šiba.

„Ali gozdi — mu pravim — vam bi zljajšali to šibo, ker vlečejo na-se mokroto in oblake; gotovo bi bilo več dežja, ako bi bili pogozdeni vaši griči. Ali niste nikoli premišljevali, kako da je to, da v bližnji Čičarii tolikokrat dežuje, pri vas pa solnce sije. To je vse zató, ker so ondi veliki gozdi.“

„Morebiti imate prav — spregovori voznik — jaz tega ne vem; ali pomislite, kako bi bilo mogoče toliko in tako skalovite zemlje pogozditi; kjer ne rase trava, kako bo raslo drevo! To je že res, da bi se dalo tu in tam kaj storiti, ali koliko truda in denarjev bi to stalo!“

„To je da — mu sežem v besedo — saj tudi ne mislim, da bi se moralo vse v enih letih storiti; počasi bi se vendar mnogo opravilo; še polž prileze čez plot, kako bi se človek bal dela in truda!“

„Predenji bi dorasli gozdi — se oglasi na moje besede — bi bili mi že vsi v kertovi deželi; kaj bi imeli od tega, da smo pogozdovali? Naši starci niso sadili gozdov in so živeli, tudi mi živimo, čeravno slabo, naj skerbé tudi naši otroci, kako bodo živeli.“

„Ako bi bili vsi ljudje taci misel — mu odgovorim — bi bilo zelo žalostno na zemlji; puščava bi bila naša zemlja. Bog je dal človeku gospodarstvo čez-njo, da bi jo v svoj prid obrnil in si iz nje pridobil, kolikor je v njegovih močéh. Naša dolžnost je, da skerbimo tudi za zarodnike, da ne bodo nas dolžili, da smo bili nedvedneži in nemarneži. Vi, ki daleč po svetu pridete, ste lahko opa-

zovali v drugih deželah, kako vse bolje gospodarijo ondi, kakor vi, Istrani."

"Pa imajo bolje zemljo; vidil sem velike ravnine okoli Ljubljane in na južnem Stajerskem; ali ondi je delo lahko, pri nas pa težko, težko!"

"Vaša zemlja je bolj rodovitna od une pri Ljubljani, tudi solnce ima pri vas več moci, to veste sami; da tudi prvega ne terdim tako tje v en dan, vam le to povem, da sem se čudil vaši pšenici lansko leto, ki je imela tako klasje, da tacega še nikdar nisem vidil na Kranjskem. Videl sem pa tudi, da je na vsaki njivi stokrat več plevela kakor pšenice. Ker pri vas nobeden ne pleje, tudi ni čuda, da za seženj saksebi stoji ena bilka od druge. Kaka zguba je to! In kako vi gnojite njivam? Nekterim malo in slabo, nekterim celo nič! In pri vsem tem rodi zemlja obilo, če ne pritisne huda suša."

"Kje ste se vi učili kmetijstva — se posmeja — da to vse tako veste; naših gospodov nisem nikoli slišal o tem govoriti."

"To je ravno žalostno, da je vaši gospodi premalo mar za to — mu odgovorim —. Kmet dela po stari navadi, kakor je delal njegov oče; svetov, posebno če jih daje gospod, ne posluša rad, ker si misli, kaj bo vedel ta lahkoživec, ki še nikoli ni prijel za matiko. To je že tako. Pri vsem tem bi imel vendar gospod kmetu v izgled biti, tisti posebno, ki ima lastno kmetijo. Kmetova moč je v marljivi roki; gospodova bi imela biti v glavi. Ko bo kmet z lastnim očesom vidil in z lastno roko potipal, da mu je to in to v prid in dobiček, se bo počasi boljšega poprijel in opustil staro navado, čeravno z nekako nevoljo — navada je železna srajca. — Vi pravite, da niste slišali vaše gospode o gospodarstvu govoriti; tudi jaz bi morda ne bil slišal, ako bi sam ne bil te reči sprožil časi. Prepričal sem se, — žal mi je, da je tako — da je le preveč vaše gospode, ki misli, da je priprosto pogovarjati se o rečeh, ki se tičejo gospodarstva. To kaže neko jalovo omiko, izhaja pa tudi od tod, ker se vaša gospoda ne peča z gospodarstvom sama, ampak najema kolone, da ji obdelujejo posestvo."

"Zakaj niste kmet ali posestnik, ker vam je toliko mar za kmetijstvo?"

"Človek, ki ima glavo na pravem koncu in blago sercé v persih, ne praša za stan, ampak govori, pomaga in dela ondi, kjer vidi, da more koristiti, naj bo že kar hoče. O tem ni razločka med stanovi, domačini in tujci. Kdor misli in dela drugači, nima poštenja v sebi."

Hij! hij! požene voznik par konjičev ter švigne z bičem po njuni koži, ko dospemo med tem pogovorom verh stermega klanca in se cesta nekoliko nagne. Hij! hij! kričita otroka v kočii, iz ktere se ozirata in me vedno poprašujeta, kje je morje in Terst, o kterima sem jima že poprej veliko povedal. Tudi jaz sem se oziral po okolici, in da sem jo mogel bolje viditi, sem sedel k vozniku, čeravno

je solnce hudo pripekalo in se valil prah spod konjskih kopit. Do Vižinade nisem vidil nič posebnega. Vozili smo se s klanca v dolino, z doline v klanec; na desnici in levici so se menjale goličave z njivami in travniki, z nogradi in germovjem. Na Vižinadi pa se je odperl očem krasen pogled na desno stran. Pervikrat v svojem življenju sem vidil pinjole. Koščate krasne drevesa so podobne borovcu, pa so mnogo lepše, tudi njih sad je podoben borovčevemu, in le da je veliko debelejši in lepši, in da hrani v sebi jedra, ki pridejo večkrat na mizo, posebno v poticah in enacih rečeh. Ondi na stermem griču je stal Matovun, in od tod do sem so kviško kipeli lepi griči, mnogi lepo obdelani. Spodej v globoki dolini se je vila reka Quietoskoz Matovunski naj imenitniši gozd isterske dežele. Na uni strani je stalo stermo orjaško gorovje, tu in tam obraščeno, tu in tam je pa kazalo veličanske kamnene rebra. Idiličnost je prebivala v dolini, boginja veličanske epike je vdihnila svoj obraz v krasno gorovje. Ta pogled mi je očaral oko in napolnil persi z nekim neizrekljivim čutom, ki tira dušo na močnih perotah v neskončne višave pred kolena stvarnikov, visoko nad šum in hrum s solzami in s kervjo napojene zemlje, kjer ne vidi sebičnosti, nečimernega slavohelepa, nenasitenih strasti njenih prebivavcov. Molčé sem upiral nestanovitno oko zdaj v dolino, zdaj v goro, med tem ko je moja misel jadriła z razpetimi jadrji visoko po sinjem nebu in pozabila rev in nadlog, ki tarejo tu doli Adamov rod.

Ko se nekoliko streznim, pretergam molk ter rečem vozniku: „To je tedaj toliko imenitni Matovunski gozd; pozná se koj, da je cesarski, sicer bi bil morebiti zginil že poslednji štor.“

„Tako je — mi odgovori — gozd je res lep, tu je še hrastov za kako barko, pa sekati ne smejo v njem družega, kakor tisto, kar jim dovoli gosposka.“

„Vendar vidim — mu sežem v besedo — dosti lepih skladovnic tukaj, in kakor sodim vozijo te derva na morski breg, ker stoji tukaj ob reki več ladij; menda nimajo drugega namena.“

„Da — se oglasi ruderelasi voznik — vse to pojde v Rovinj. Od tod se zvozi veliko derv na primorje. Od kod bi jih sicer dobivali primorci, ker ondi ni gozdov?“

„Zato jim pa tudi skor vsako leto na polji vse zgori,“ mu rečem.

„Kaj se če, kdo more za to? vse ne more nikdar prav biti.“

Pri teh besedah skoči z vozá, ker smo prišli na uno stran doline in je jela pot zopet močno navkreber iti. Tudi jaz stopim na tla ter korakam po stermin cesti med prijaznimi oljkami navkreber. Na verhu zapazim ob cesti tablo in na njej besedo: „Crassizza.“ Ne čudi se, dragi bravec, tej besedi; mogel bi ti podati polno bisago tacih in še boljih besed. Pa tudi ne reci, da ni laska; porok sem ti, ako bi se ti prederznil terditi, da „Gherdosella“ ni laska beseda, da

te porine kak možak s temeljitimi „contra demonstrazioni“ v mrak Gerdoselskega slovečega blata.

Krasica stoji na visokem berdu, ki se vzdiguje polagoma od morja sem. Lepotijo ga krasni oljkini gaji. V globini se odpera sinje morje na levisi, pred obličjem stoji na najvišem homcu mesto Buje. Po vsi pravici se pravi temu kraju „Krasica,“ ker ga je narava z vso skerbjo okrasila. Tik ceste stoji cerkev in farovž. To mi je ustreglo, da sem mogel pozdraviti verlega našega rojaka, gospod Ferjana, ki je tukaj plován (fajmošter). Ali nisem se utegnil muditi, ker se je dan že prevalil čez poldne, mudilo se je meni in vozniku. Odrinemo toraj naglo naprej, da pridemo poprej v Buje in vtolažimo želodce, ki so v svoji nevolji začeli kruliti.

V Bujah smo bili za dobro plačo dobro postreženi; ali smo morali čakati poldrugo uro na južino. Tako mi je bilo mogoče se ozreti nekoliko po mestu. Naj bolj mi je dopadla lepa farna cerkev, ki se sme med najlepše v Istrii šteti; tudi pogled na krasno okolico je tako veličansk, da malo taci. To pa mi ni bilo preveč všeč, da me je povsodi spremljalo nekoliko kop sitnih otrok, ki so s silo tirjali miloščine.

Ko okrepčamo svoje telo, odrinemo dalje. Cesta se je nagnila in šlo je vedno navzdol. Kmaló zagledamo velike Piranske solnice, ki so bile že bele. Tukaj se pridela na leto krog 800000 centov morske soli, in moglo bi se je še več pridobiti, ako bi trebalo. Če je solnarji več napravijo, kakor je tirja vlada v dotičnem letu, se tista, kolikor je je več, vrajta za prihodnje leto, ali se pa utopi v morju. Ob cesti je stalo gosto zeleno germovje, in veliko rumenokljunih kosov je ferfetaló sem ter tje po njem. Pod nami je ležala lepa, plodovita Koperška dolina, polna zelenobeljkastih oljk in vinorodnih brajd. V sinji daljini je kazal sive svoje glave očak Triglav in plešasti Grintovec, ki se vidita tudi z višav nad Pazinom. Serčno sem pozdravil to dvojico starih očakov, na ktera sem se tolikokrat oziral, ko sem skakal v detinskih letih še domá okoli očetove hiše, in po bližnjih poljih med rumeno pšenico in belkasto režjo; serčno sem ju pozdravil, ker gledata molčé slovenski narod od časov, ko se je naselil ob njihnem podnožju; ker sta vidila njegovo srečo in nesrečo, in slišala njegove yrise in joke. Ali sence so rasle naglo, zatónilo je solnce; še je poljubovala večerna zarja glave tema orjakoma, ali kmalu je tudi ona ugasnila; potem je vzel tihi mrak zemljo v svojo oblast; vedno bolj jo je zavijal v temno svojo peroto in jo zagernil poslednjič v nočno temoto.

Stalo je že morje pred nami; čisto in gladko ko zerkalo je obrazovalo celo pobrežje, kakor da bi bilo htelo vabiti ljudi v golju-fivo svoje naročje. Za tem gladkim zerkalom so se belili v lunini svečavi zidovi Koperški ter so kipeli sred morja kviško kakor grad morskih duhov. Tu noter nas je peljala cesta med napojenimi solni-

cam. Ko stopim raz voz pred gostivnico, zapazim na pragu stoječega gospoda, in ko se mu približam in mu vosim dober večer, vidim, da je stari moj prijatelj, verli rodoljub B... Ne bom ti pravil, dragi bravec, kako me je to oveselilo, tudi mi ni treba omeniti, da sva si imela mnogo povedati, da sva se pri policu ali policih ola pogovarjala v pozno noč, da ne recem do zgodnjega jutra. Človek, katerega goni osoda po svetu okoli, hrepeni močno po starih prijateljih; njegovo veselje je toraj veliko, ko naleti pod tujim podnebjem na prijatelja, ki je z njim enih misel in enega serca. Koliko si imata povedati, kako rada bi ustavila solnce na nebu in zakasnila uro brutke locitve!

Ko vzamem slovo od njega in napijem zdravico vsim verlim rojakom, se podam k počitku in zaspim naglo, ker sem bil truden po vesdanskem popotovanju.

Beli dan me zbudi. Vstanem hitro, pomanem si oči, pogledam na uro, ki je ravno šest kazala, napravim se ter hitim gledat k svoji družini. Bila je že na nogah, otroka že upijeta: „Hij! hij!“ Hteli smo ob šestih dalje odriniti, ali neka naključja prejšnega dne nas je zadrževala do pol osmih. Vozniku se je bila pretergala zavornica in manjkalo ni dosti, da nismo šli po najkrajši poti v globoko dolino: bilo je tedaj treba nove in morali smo čakati na kovača. Ta okolščina mi je dala priložnost, da sem se mogel nekoliko ozreti po Kopru. Pozna se koj, da je bilo to mesto nekdanj pod benečansko vlado, ker se nahajajo še na mnogih hišah iz skale izsekani levi. Naj bolj mi je dopadla velika cerkev, ki stoji na temenu nizkega griča; cerkveni zvonik molí visoko zmed zidovja in se vidi daleč okoli.

O pol osmih odrinemo proti Terstu. Jutro je bilo lepo, ali morje je metalo valove od juga; vedel sem toraj, da ne bomo imeli stanovitnega vremena. Kmalu se je jelo mreniti nebo, za morjem so se vzdigovali kodrasti oblaki, naj manje sape ni bilo, in soparica je pritiskala hudo. Vse je kazalo na dež. Ko se pripeljemo bliže Tersta in ugledamo sto in sto kampanij v Teržaški dolini, nas srečujejo marljive Berskice, vračaje se iz Tersta, kamor tovorijo s kruhom. Suvale so sem ter tje in poganjale osle s palico v roki, ali so dre-male sedé na oslih. Ta pogled me je spomnil hrupnega življenja v Terstu; zdelo se mi je, da se vračam iz kake samote, ko vidim to živo gibanje. Ravno ko se pripeljemo v Terst, se vlije dež z viharjem. Bilo je tedaj treba priti pod streho, v trebuhu je tudi že pol-dan zvonilo. Stopimo v gostivnico, kamor sem zahajal že v prejšnjih časih. Čez kake pol ure pridejo tu noter trije slepi godci, stari možjé in zagodejo lepo. Vidil sem ravno tu že pred štirimi leti te slepe sivoglavce. Zdelo se mi je, kakor da bi bili iz groba vstali, da oživé spomin na se, ki umira počasi in umerje slednjič, kakor vse na svetu. V gostivnici sem zapazil železnico, ki je prinašala dišeče jedi iz zgornjih izb in vozila prazne skledé nazaj! zraven te železnice

je bil telegraf, mesingast rog, po katerem se je moglo govoriti iz prvega nadstropja v drugega in nasproti. To mi je pričevalo, da napreduje Terst v tehniških rečeh, in to misel so mi pozneje potrdile na novo zidano gledišče Armonia, stavbe na kolnici in Lloydov arsenal. Vidil sem tudi, da napreduje idilično življenje, ker se je napravil na mestne stroške „publico giardino;“ vendar še nisem mogel zvedeti, kdo vlada deželo „la cour d' amour.“

Tako, dragi bravec, sva končala svoj pot; ne zameri, da sem te vodil preveč po stranskih potih in se nisem držal velike ceste, po kateri hodijo ali se vozijo navadno tudi potopisci. Nisem ti popisal vsacega germa, ne vsacega kamna ob cesti; bolje bo, da se vzdigneš sam in pogledaš vse to — čerka je mrtva, pa oko je živó.

Mythologične drobtine.

(Po narodnih pripovedkah priobčuje Dav. Terstenjak.)

O beršljenovem bokalu.

Že Valvasor (Ehre des Herzogthums Krain 353) piše: „Der Epheu (burshlen) wächst in Crain so dick, dass ihn kaum ein Mann kann umklaffern. Dieser Epheu dient hie zu Lande zu den Fontanellen, und denen Bechern, so aus seinem Holtze gedrehet worden, traut man viel Gutes zu, nämlich dass sie unterschiedliche Tugenden an sich haben.“

O čudotvorni in bajevni moči beršljenovi sem tole našel med slovenskim ljudstvom: Beršljenov venec, na velikonočno nedeljo v vodi namočen in na glavo položen, stori, da je človek celo leto zdrav in vesel. Ako dene mlada žena beršljenovo perje prvo noč svojega zakona pod zglavnik, da ga mož ne zapazi, ostane dolgo mlada in mož zmiraj zdrav. Zató opletajo z beršljenom tudi hišo, v kateri se obhaja svatovšina, kakor je popisal g. Žurman v Novicah. Kdor pije na veliko noč pred solnčnim vzhodom bistro vrečno vodo iz beršljenovega bokala, ta ostane zdrav in močen celo leto. Po tem takem se nam pokaže, zakaj se nahaja na rimsko-slovenskih kamnih povsod, na katerih se najdejo simboli solnca in vode, tudi beršljen (tako n. pr. na adrijanskem spomeniku kronan jastreb, vodna lelja in beršljen, na eggersdorfskem*) solnčni bog s sokolovima perotama in beršljen, na sekovskem**) spomeniku sokol ali jastreb, ribi symbol vode, lelja in pa beršljen itd. — Beršljen je toraj symbol veselja, moči in zdravja in je služil za symbol teh kreposti o solčnih mladoletnih in kresnih praznikih, pri katerih je ozko združeno bilo častje vode s častjem solnca. (Glej „o Vodi“ v 2. l.)

*) Glej Muchar: Gesch. der Steierrn. Abbild. Taf. I.

**) Much. I. c. Taf. XII.

O velkem korenu in o praproti.

Velki koren (Alantwurz) ima moč, da privabi deklini, če se verže v zakurjeno peč, zaželjenega ljubčka. Že Valvasorju je bila znana ta prazna vera. (Ehre d. Herzogth. Crain, str. 356.) — Tudi praprot, o kresu utergana in v vodo veržena ima čudotvorno moč. Ne samo neverni Slovani, temoč tudi Slovenci so verovali še za Valvasorja v bajevno moč praprotnega semena. Nekdaj so Slovenci okoli kresa plesali (kar opominja na ples planetov okoli solнца in katero navado najdeš tudi pri starih Grekih in Indih) in so popevali:

Kaj raste brez korenja?	Let' kolo, let'
Kamen raste brez korenja.	Cvet' praprot, cvet',
Kaj cvete brez cveta?	Škrop' dekle, škrop',
Praprot cvete brez cveta. —	Hoja, hajsa, hop!

Okoli kresa plešejo tudi Polaki (Gołębiowski „Gry i zabawy“ str. 294—303). Tako se nam bo zopet razjasnilo, zakaj nahajamo na rimsko-slovenskih kamnih solnčne bogove plesajoče, n. pr. na spomeniku v Brojah (Much. Gesch. Abbild. Taf. II.), na Šentjanžkem, kjer imata solnčna bogova na ramah solnčna peharja (Much. l. c. T. VI), na moskirhenskem kamnu, kjer ima solnčni bog bikova roga (Much. l. c. T. VIII.), na sekovskih spomenikih Much. T. XIII.) itd.

O solnčni ročkici in skledici.

Moja rajna mati so mi večkrat peli o „Mijolkici zlati ročkici, ko sem jim še kot majhen deček pomagal pasti. Nisem si več verstic iz mladih let zapomnil kakor edino:

Mijol- mijol- Mijolkica
Zlata draga ročkica,
Solnce te napolnilo
S svetlo sladko sragico.

Tudi so mi pravili „o zlati solnčni skledici,“ ktera na Jurjevo iz solнца pade in tistemu, kdor jo najde, obilno blagoslova k hiši prinese. Kdor iz solnčne ročkice pije, je zmirom zdrav, in kdor iz solnčne skledice jé, ostane zmirom mlad.

Ročke, peharje, šalice, skledčke nahajamo v mytih vseh indoevropskih narodov. Pehar-bokal ima solnčni bog starih Persov Džemšid za attribut. Temu bokalu je bilo ime Kondy (Athenaeus XI, 55.) Tudi v nordiški mythologiji ima solnčni bog pehar skrivnosti imenovan „Gap ginunga“, in ravno tako ima severnoslovanski solnčni Bog Svetovit svet pehar in kotlič. Od tih solnčnih peharjev in kotličev piše star pisatelj: „Crateres durei et argentei, in quibus augurari solebant, et ex illis potabant nobiles, si quando lux festa venisset.“ (glej script. Rerum germ. ed. Lüdewig pag. 510.) Ti kotlič, bokali, peharji so stali v sveti veži Svetovitovi v mestu Stetinskem. Blizo Celovca na Cigulni so našli

rimskoslovensk kamen z napisom: BELINO AVGUSTO SACRVM. Na eni strani tega kamna je tudi viditi solnčni pehar, na drugi pa kavalki (Losstäbe, Wahrsagerstäbe). Belin slovenskih Norencov je enak s severnoslovenskim Belom — Belbogom. Keltomani so hteli iz njega napraviti keltskega boga, nepomislivši, da se keltski v vseh bukvah in napisih velí BELEN, ne pa BELIN. Zavoljo suffixa primeri: Zorin, Suhin, Turin imena pohorskih kmetov.

Kako je solnčni bog na Samothrakii imel svete šalice ali skledčke, tako jih je imel tudi severnoslovanski solnčni bog Svetovit. Iz teh šalic so prerokovali. Helmold piše: „Pateram circumferunt, in quam, non dicam, consecrationis, sed execrationis verba, sub nomine Deorum boni scilicet et mali etc.“ Bokal, kotlič, pehar je toraj bil v mythologiji starih Slovanov symbol dušnega in telesnega živeža in blagoslovja. Sedaj bomo zapopadli, zakaj solnčne božanstva na rimskoslovenskih kamnih imajo tudi v roki pehar ali kotlič (craterem,) kakor na gomilskih, na katerih še tudi vidimo drug symbol solnčnega boga — palmino skorjo (Rinde der Dattelpalme), na šentjanžkih pri Hohenburgu, na katerih vidimo solnčnega boga deržati: „craterem in pateram“ (glej Muchar Geschichte der Steierm. I. B. Abbildungen Tafel III in VI.) dalje na moskirhenskih in sekovskih, na katerih solnčni ptič jastreb*) pije iz solnčnega peharja ali kotliča (glej Muchar Gesch. der Steierm. Tafel VIII, XIII, XIV. itd.) Kar ročke in šalice pomenijo v rokah zemskih boginj, sem razložil že v Novicah v sestavku: „Kakšno božanstvo je bilo Nutrix augusta?“

Obraz iz stare Polše.

(Spisal Karnovič v Vědomostih.)

Od nekdanj je stara Polša (poljska dežela) slovela zavoljo posebnega gostoljubja in radodarne postrežnosti. Še sedaj je med polskim ljudstvom navadna stara prislovica: „Gost v dom, Bog v dom.“ Naj večje veselje je bilo Poljaku starih časov, ako je mogel svojemu gostu prav obilno postreči in ga pogostovati, da je bil popolnoma zadovoljen z njegovo postrežbo.

Da bi očitno pokazal svoje gostoljubje, prirojeno vsemu slovenskemu rodu, je dal nek polsk „šljachcié (žlahtnik) napisati na svoj dom: „Postavil sem ta grad Bogu na čast za svoje prijatelje, znance in rojake.“ Pa staremu Poljaku ni bilo zadosti, da je dobro nasitil svojega gosta, tudi pridno napojiti ga je bila njegova skerb. Ni čuditi se tedaj, da so ga v starej Polši sila veliko popili; pa to ni bilo zgoli ostudno pijančevanje, marveč prijazno napivanje med iskrenimi prijatelji. Možje, ki so ga mogli največ, so sloveli po celi deželi.

*) Na darivni skledi Svetovitovi se tudi jastreb najde.

Zató so se skušali o posebnih godovinah in delile so se darila tistim, ki so bili korenjaki v tej umetnji. Za kralja Avgusta II. je ukazal izgotoviti vojvoda Važicki srep bokal ter ga okovati z najdražjimi kamni; potem je dal oklicati po celi Polši in Litvi, da ga dobí v darilo, kdor ga v eni sapi izprazni do dna; kdor pa ga ne more, ko se ga je lotil, jih dobí petdeset po rebrih. Mnogo junakov se je shajalo pri bogatem vojvodu; eni so ogledovali dragoceno kupo, ga pili in se gostili, še pa spet poslovali, ker jim je serce upadlo pri pogledu prevelikega bokala; drugi so pa bili serčnejši, in so voljno jemali seboj vročih palic. Med množico zbranih gostov so pa bili tudi nekteri, ki niso bili zadovoljni s petdesetico, pa so sprejeli še nekaj več: tako močno so se bili zagledali v dragoceno kupo, da so se je lotili še v drugo, ker jim je prva poskušnja spodletela. Pa tudi v drugo je bila taka, darilo je spet bilo neusmiljeno prepletanje. Po žlahtniških mislih je bilo pretepanje človeka žlahtne kerví največa sramota; to je bilo vojvodu dobro znano; zató je dal na kupi vriti besede: „Volenti non fit injuria,“ kar bi po našem djalo: „če seпустиš iz dobre volje pretepati, ti ni v nobeno sramoto.“ Tako se je godilo na vojvodovem dvoru, da se je leto zavertelo, ali kupa še ni zamenila palic. Pa pod solncom vendar nič ni stanovitnega; tudi slava velike kupe je obletela. Že drugo leto se oglasi žlahtnik, korenjak iz Litve, ki jej je prišel do dna in jo je odnesel seboj na dom.

Muhaste glave je bil tudi žlahtnik Adam Malahovski, pravi izgled blagorodnosti in junaštva, častipoln sluga svojega naroda. On si je štel v dolžnost, pijaniti svoje goste. To svojo dolžnost je doverševal takó zvesto, da se je že vse balo radogostnega gospodarja in se ga skerbno izogibalo; marsikter gost je postal žertva njegovih gostij in napitnic in se vlegel k večnemu pokoju v vlažnej zemlji Malahovskeje. Kdorkoli je imel z njim kaj opraviti, se je skusil z njim pismeno pogoditi, koliko da mu bo treba v njegovem domu popiti; če je imel kdo tak pogoj v rokah, šele tedaj se je upal pod njegovo streho. Malahovski je bil poštena duša: kar je obljubil, je bil mož beseda; pa težko ga je bilo pregovoriti k vezivnim obljubam. Zavoljo tacihi ugovorov so pošiljali k njemu žlahtniki svoje služabnike, če so imeli z njim kaj opravka; pa tudi te srednike je Malahovski dolgo časa gostil in napajal, preden jih je spustil z ugovorom od svojega doma. Pa huda se je godila vsakemu, kdor je stopil brez pismenega ugovora črez prag njegove hiše. Napravljaj je gospodar gosposke pire in prijateljske gostije; njih konec je bil, da je bilo treba najpred goste enega za drugim, nazadnje pa tudi gospodarja izza mize v postelj spraviti.

Tolika strast do pijače se je nahajala tudi pri Rusih še v začetku 18. stoletja, kakor spričuje dnevnik holšteinskega komornika Berg-holza. Ta dnevnik nam kaže, kakó obilno so ga serkali na dvoru cara Petra I., in kakó je on podžigal k pitju poslance, dvornike in

celó dvorne žené. Da se ni mogel umakniti nobeden, je postavil k dverim stražo vojaško.

Gostije in piri starih Poljakov pa niso bili zgoli gostoljubnega pomena, imeli so tudi veliko politično važnost. Po bogatih gostijah so si pridobili poljski velikaši veliko oblast nad manj zamožnimi žlahtniki, ktere so v ta namen često (pogosto) kermili in pojili na svoje stroške. Večina naših bravcov je gotovo že slišala kaj o „seymih“ in „seymikih“ stare poljske „šljahte“ (žlahte), v kterih so se menjali in posvetovali o raznih državnih in privatnih zadevah. Na take zборе so vozili bogati žlahtniki, da bi si pridobili več glasov, seboj cele zaloge klobas, kuretnine in pijač, in so dajali velike in bogate gostije. Posebno je slovel bogati Karl Radživil s primkom, „pane kochanku“ (gospod naš ljubimec). Ko se je pripeljal na „seymik“ v mestice Novogrodsk je južinal dvakrat na dan: prvokrat je jedel s kmeti rubce (bleke) in krupničko (gosti kaši podobno jed iz moke), v drugo pa z gospodo razne sladčice. Vsak dan so pojedli ob teh gostijah dvoje volov. Prigodí se, da se nekega dné Radživil nekaj vpijani; on se vsede na telego (kmetišč voz) in ukaže postaviti na njo tudi sod z vinom. „Šljachta“ sama se upreže in ga vozi in tišči semtertje po ulicah. Večkrat je slovesna družina z vozom postajala in knez Radživil je vselej prijel za pipo in natakal piskrice in kozarce vsem, ki so si želeli omočiti osušno gerlo. Pri takih priložnostih jih je pregovarjal, naj volijo na veliki sejem samo take možé, ki so njemu prijatelj.

Po enakih gostijah in piri so si sploh prizadevali poljski velikaši, da so razmnoževali število svojih prijateljev in udancov. Tako prijateljstvo se je imenovalo „panibratstvo“. Razun mnogih drugih žlahtnikov se je trudil tudi Stanislav Avgust Ponjatovski, da si je po bogatih pojedinah pridobil za svojo stran poslance štiriletnega sejma.

Pa iskreno priserčno gostoljubje, da so si ga ravno bogati velikaši v zlo potrebovali, vendar ni popolnoma zginilo v Polši; nahajalo se je še v srednjih stanovih, pri manj zamožnih žlahtnikih, v pravi svoji čistoti. Na take shode so se zbirali gosti zlasti ob raznih družinskih godovinah. Gostije so bile priproste, kakor je bilo priprosto življenje celó bogatih Poljakov še v prvi polovici minulega veka. Njih prebivališča so bile kmečke, vendar čedne; še le pozneje, ko se je oprostila po ruskem orožju kupčija na črnem morju, kamor so pošiljali za bogate dnarje svojo pšenico in rež, šele tedaj so si jeli staviti poljski velikaši, posebno na Volinju in v Podolju, bogate in krasne gradove po italijanskem ukusu. Okrog bogatih gradov so si napravljali angleške vertove; toda nekdam ni bila taka. Namesto angleškega verta so stale pred čednim žlahtnikovim domom redí koščatih lip; včasih se je lesketalo tu tudi jezerice; po njegovih bregih pa so bili nasajeni v gredah tobak, kapus, repa in drugi kuhinjski sadeži. Med domom in senčnim lipovjem so

cvetele krasne rože in druge dišeče cvetlice. Za domom, velikim vratom nasproti, se je nahajalo prostorno dvorišče, ki je bilo večidel z makom in anežem obsejano. Pot je bil ograjen s plotom, ktereга so gradili z visokimi dobovimi koli. Za plotom se je širil pašnik, ki je pohištvo na dve strani obdajal. Celo žlahtniško domovje je šteló več malih in večih pohištév; največe je bilo pohištvo, kjer je bival gospodar; zraven njega, navadno pod lastno streho, je stala kuhinja in male hišice, ki jih je dal gostoljubni gospodar nalašč za goste postaviti. Proti kuhinji je stal hambar ali kašča, kjer so se hranile pijače, salo, maslo itd. Pa vse bogate zaloge so bile včasih v malo dneh do čista potrošene: toliko znancov in prijateljev je prišlo gospodarju v gostje. — Pri velikih vratih je po navadi stal globljak in sušilnica za mesenino.

Poglejmo zdaj tudi po znotrajnem pohištvu premožnišega gospodarja šljachciá. Vsak veči dom je slovel po okolici pod imenom „zamok“. Nad glavnim vhodom je visel gerb žlahtnikov. Streha je bila visoka in sterma. Najpred se je stopilo v prostorno vežo, ki so jo po zimi večidel kurili. V njej si navadno našel hišno deržino sedeti, če ni bila ravno kaka gostija, in ribje sake plesti. Iz veže so deržale ene duri naravno v gostovo (izbo). Nad dvermi je visela čedna podoba matere božje iz kake sloveče romarske cerkve. Gostova je bila v celem gradu največa izba: dva divana, dvanajst stolov z barvanim platnom opetih, dve černe mizi in ena klop za počivanje, je bila vsa izbena roba. Okna so imele suknene zagrinjala, blizo peči je viselo na steni kako umazano zerkalo, drugod pa so bile po stenah razvešene podobe svetnikov, obrazi poljskih kraljev, posebno kralja Avgusta III. in podobšine slavnih prededov žlahtnikove rodovine; obraz je bil podoben obrazu, kakor bi bili naslikani vsi po enem samem izvirniku. Iz gostove se je prišlo v spavnico za imenitniše goste. Tu je stalo dvoje širokih klopí, s senom pokritih in s prepogami domačega dela pogernjenih; potem dvoje dobovih miz: ena za toaletne reči in za igranje v šah, na drugi pa je stala lesena sv. martra; verh tega je bilo v spavnici še šestero stolov in kak obraz na stenah. V tej spavnici so spali le tisti gostje, katerim je htel gospodar posebno čast skazati. Gostove spavnice se je dotikala gospodarjeva. Tu je bila gospodarjeva postelj z zagrinjali, blizo postelji na steni kaka sveta podoba visoke starosti, ki je prehajala kakor skriven talisman od roda do roda do najpoznejših unukov. Pod to sveto podobo je stala gromnica, to je, sveča, blagoslovljena na Svečnico. To svečo so umirajočim v roke dajali. Blizo postelji je visela na steni tudi posodica z blagoslovljeno vodó in malo kropilnico; spleteni venci in verbine vejice so jo obdajale. Tam je stala velika miza, s pertom ali suknom pogernjena, na njej pa visoko blagoslovljeno sv. razpelo (sv. martra), s katerim je dečak

okoli pohištva letal, kedar se je bližala huda ura z bliskom in treskom, da je bila odvernjena žugajoča nevarnost.

Druge duri iz veže, pervim nasproti, so deržale v obednico, v kateri so obedovali. Tu je stala miza za 40 ljudi ali še več, okrog mize pa stoli, z zelenim suknom pogernjeni. V obednici si še mogel viditi stare ure s kukovico in star omar za mizno in kuhinjsko posodje. To so bile poglavitne gospodarjeve komnate. Gospodinja z otroki je imela čumnato v posebnem delu prostornega pohištva. Niso je ločile od gospodarjevih ne dragocena hišna roba, ne posebne lepотиje.

Gostje so nočevali po svoji imenitnosti ali v spavnici blizo gospodarjeve komnate, ali v bližnjem domu oskerbnikovem, ali pa v hišicah, ki so bile nalašč za goste postavljene. Mladino so razkvartirovali tudi po kmečkih hišah, če zavoljo mnogih starih gostov ni bilo več v gradu prostora.

(Konec prihodnjic.)

Narodne pripovedke iz Varaždinske okolice.

(Nabral M. Kračmanov.)

III. Sin jež.

Jeden put bil je jeden muž i žena. Ovi nisu imali dece; zato su prosili gospona boga, da naj njim dá barem tak veliko dete, kak jeden jež. Gospod bog včini ovo i dobili su sina ježa. Ovi su se strašili i opet njega rešiti se hoteli, nu zatuči su se ga ne vupali. On gda bi već odrasel bil, 'se je delal kak i drugi. Jeden put prosil je oca, da ide svinje past. Otec privoli samo, da se ga reši. On odide vu jednu veliku šumu s šestemi svinjama. Jeden put išel je prek šume kralj i zabludil je put, a ov jež skril se je pod jeden hrast i počel fučkati. Kralj je čul, te se je zglašil: „da gdo je vu ovi šumi, koj bi me na pravi put dopelal!“ Jež veli: „ja nejdem, ti bi mene zatukel, ja sem mali.“ Kralj veli: „ne bum, neg budem ti dal pol kraljestva i svoju naj mlajši čer, samo hodi.“ Jež izide te mu pokaže put pravi, i veli: „daj mi pismo, tvoje ime i 'se.“ Kralj mu dá i zabode mu na bodeže pak odide po svojem poslu, a i jež tak. Ježovi stareši su na njega već čisto pozabili i mislili, da ga je skup s svinjama vuk pojel. Jež bil je tak dugo vu onoj šumi, dok je ne 360 svinj imal od onih šest. On odide dimo; z velikim kričom dojde, a gda je do vrat došel, bil je otec vani. On mu veli: „japica, odprite mi vrata.“ Otec mu otpre. 'Si su se razveselili, da su tulike svinje došle, a žalovali, da je on pak tu. Onda je on stareše prosil za dober obed; o ni mu daju 'se to. Onda veli: „ja se bum oženil, vi mene i mojega pevca lepo s pantleki nakinčite, ja budem išel.“ On odide. Dojde kralju i reče mu: „ti si dal stražu postaviti pred vrati, samo da ja ne bi nuter mogel, a ja sem itak sim doletel.“ Ve pak mi poveč: „da gde su ti

čere? daj mi naj mlajšu.“ Kralj veli, da ju nema. Jež veli: „moraš dati, ne bu dobro.“ On mu dopela naj starešu. Ona veli: ja se rajše z nožom prebodem, neg njega zeti. Tak i druga, da bi rajše vu zdenec skočila. A naj mlajša veli: ja ga zemem rajše, neg da bi naš otec v onej šumi bil mrtev ostal. Onda taki su se oženili, i dobili pol kraljestva. Kralj dade mam nje dimo otpeljati. Gda su več na vrati bili, onda veli on, da naj ga kušne. Ona ga kušne i vbode se, a tri kaple krvi opale su na njegovu ožu, a koža mu se raspuči i naj lepši mladenec skoči van. A vezda bilo je sestram žal, kaj su ga ne hotele. Gda dojdū dimu, veli jež: „glejte, mamica i japica, to je moja žena. A stareši veliju; da bi mi takvoga sina imali! On ide vu kola, donese kožu i pokaže nju, a i postal je potlam naj srečniši.

IV. Prokšeni sluga.

Jenkrat bil je jen otec, pak je imel jednoga sina. Ov sin je več star bil, pak je išel služit. Kak ga je otec v službu pelal, došel je jen gospon, a ov gospon je bil vrag, pak je rekel, da ga naj dá k njemu vu službo, pak k letu naj dojde na ovo isto mesto po njega. Kad ga je vrag odpelal, rekel mu je: či buš mene dobro poslušal i delal ono, kaj ti ja zapovem, onda te ja čuda navčim. Za jedno leto došel je otec po sina, a sin je več znal, kaj bu vrag naredil, pak je hitro odišel na ono mesto, gde je rekel, da dojde po njega, pak je rekel ocu: vrag bu ve došel z nami, mi bumo si gavrani, on vas bu pital: koj je vaš sin? Onda vi samo onega recite, koj bu naj bole s krili tokel i kričal, on vam bum ja. A onda je sin nazad odbežal. Kad je vrag došel z gavrani, pital je oca: kaj je tvoj sin? či ga zgodiš, kaj je; onda si ga slobodno dimo odpelaš, ako pak ne, onda mora još jedno leto pri meni služiti. Otec je znal, kajti mu je predi sin povedal, kak bude, pak je taki rekel: on tam, koj naj bole kriči. Onda rekel je vrag: dobro, ti si ga zgodil, odpeljal si ga dimo, ali či očeš, ja ti ga nazaj zemem v služu. Otec je dopustil i sin ostal je još jedno leto. Kad je i ovo leto prešlo, došel je otec, pak je dobežal sin, pak je rekel: ve bumo došli za konje, a ja bum on, koj bu naj bole hrzal. Kad je došel vrag, pital je oca: koj je tvoj sin? Onda, je rekel otec: on, koj naj bole riče pak hrže. Onda mu je dal vrag konja i peneze, samo kaj je ne mogel više sin dečko postati, neg je bil konj. Onda rekel je sin ocu: japica, vrag bi mene rad kupiti, ali kad me bute prodali, samo pazite, kaj taki vuzdu z mene zmeknete, drugač me več ne dobite. Dobro. Kad je otec dopelal tega konja na sejem, taki se je vrag za njega došel pogajat. Kad su se več pogodili, štel je otec vuzdu ž njega zmekneti, ali vrag je bil hitreši, pak je predi prijel za vuzdu, neg je ov mogel dol zeti, i tak odjahal je tega konja. Kad je več dalko jahal, došel je do jedne oštarije, pak je išel nutri pit a konja je vuni za plot privezal. Dok je vrag nutri pil, došla je jedna baba, pak je štela ovoga konja otpelati. Ali kak ga je ofnala, je ž njega vuzda opala

a on je znal nekaj coprati, kaj se je od vraga navčil, pak se hitro vu vtiča napravil, pak je odletel. Kad je vrag to videl, napravil se je hitro vu jastreba, pak je letel za njim i več ga je skoro vlovil, kad so došli k jednemu gradu, a vu onem gradu bila je princeza. Kad je više ov vtič pred vragom ne mogel vuji, odletel je ovi princezi za nadra. Onda mu je ne mogel več nikaj vrag. Ova princeza je jako rada imela ovoga vtiča a ov vrag je navek došel k ocu od ove princeze, kaj je štel toga vtiča. A ova princeza ga je ne štel a dati. „Enkrat rekel je ov tič ovi princezi, da ga naj slobodno dá, samo gda ga bu dala, da naj ide sama lovit, pak ga naj onda pod rukom yu hižu pusti. Ona je tak napravila, a kad ga je pustila, tak se je napravil vrag za mačku a ov tič za vuka. Onda se je vrag hitro napravil za proseno zrno a ov tič za kokoš, pak je yraga pozobal. A onda su se ovi dva princeza pak ov prokšeni sluga zeli pak su včiniili gosti. I ja sem bil na gosti, pak sem dobro jel in pil.

Slovenski besednik.

* Že večkrat omenjene in pohvaljene, pa med Slovenci še zmiraj premalo znane knjige „Slovník umjetnikah jugoslavenskih“ od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga je ravno kar prišel v Zagrebu na svitlo tretji zvezek (str. 193—272), okinčan s podobama slikarjev Trifuna Kokoljića in Franciška Kavčića. Nahaja se v tem zvezku 104 životopisov jugoslavenskih umetnikov (od Kolnika do Medulića), med njimi tudi nekoliko slovenskih, n. pr. Langusa, Mandelca, prvega slovenskega tiskarja v Ljubljani ob času Trubarjevem in Dalmatinovem. Ker je Mandelcovo ime dosti imenitno za domače slovstvo prvih časov, naj zvedó Slovenci, kterim je še premalo znan, iz omenjenega slovnika o njem tele čertice: Mandelc ali Manel (Manlius) je bil rojen, berž ko ne, na Kranjskem ali v hervaškem primorju, ker se nahaja že l. 1472 v nekem službenem pismu Reškega mesta podpisan neki Bartholomäus Manlius, kot tajnik tega mesta. Okoli l. 1575 so ga poklicali krivoverski spoznovavci v Ljubljano, da osnuje tam tiskarnico, ker so po smerti Ungnadovi na Nemcih čedalje bolj propadale slaven-sko-protestantiške tiskarne. L. 1575 je začel Mandelc, kot tiskar in mestjan ljubljanski, tiskati perve svoje knjige in je do leta 1590 doveršil mnoge dela, večidel evangeliško-cerkvenega obsega. Pa l. 1580, ko so mu bili kranjski stanovi naložili, da tiska drugi del sv. pisma v slovenskem jeziku od Jurja Dalmatina, mu je bilo od avstrijanskega nadvojvoda Karola prepovedano dalje natiskovanje evangeliških bukev. Prej ko ne je bila ta prepoved kriva, da od tistihmal nobene knjige ni več izdal v Ljubljani. Sedem let pozneje se je nahajal v Varaždinu, kjer ste bili l. 1587 tudi dve knjigi tiskani, in okoli l. 1590 je prenesel na poklic hervaških grofov Erdödi svojo tiskarnico v Erdődianski grad Monjorokörök ali Eberovo, kjer je tiskal l. 1590 nemško

delo od Ivana Hartlieba. Pozneje se je preselil v Seč (Schütz) blizu Eberova, kjer je l. 1593 madjarsko delo pastora Gr. Vizaknaja dal na svetlo. Pregar iz svoje domovine, je doveršil svoje življenje blezo na Ogerskem. Znanih je sploh 22 del, ki jih je on izdal; slovenske so pa tele: 1. Jesus Sirah, ali njegove bukvize sa vse shlahrne ludi, susebno sa kershanske hishne ozhete in matere v' slovenski jesik stolmazhene. Drukane v' Ljublani skus Joannesa Mandelca 1575. V 8erki. 2. Passion, to je: Britku terplenje, zhastitlivu od smerti ustajenje in v' nebo hojenje nashiga Gosp. Jesusa Kristusa, is vsih shtirih Evangelistov isloshenu, v' srediseno, potrebno pridigo in eno pesmijo, v' kateri je zel Passion sapopaden. Drukan v' Ljublani skus Joannesa Mandelza. V 8erki; 3. Passion is vsih shtirih Evangelistov v' Pejsem od Jurja Dalmatina, sdej prvič slosheni v' vishi kakor ta nemshka: „Mensch! beweine deine Sünde gross.“ — Al' koker ta slovenska pejssem: „Sveti Pavel v' enim listu.“ Drukanu v' Ljublani skus Joannesa Mandelza 1576; 4. Kronika sveta snovizh krat spravljen na slovenskom Jesiku po D. Popu Vramezu kanoniku Zagrebekkom. Psalm 118. Domine gressus meos dirige. Stampana v Ljublane po Juane Manline, leta 1578. V 4tini s drevorezom; 5. Postilla, to jest kerszhanske evangelske Pridige verhu evangelia, skos zelo leto, sa hishne gospodarie, shole, male inu preproste ljudi, od Ivana Spangenberg na vprashanie inu sveisto stolmazhena, inu u pravi slovenski jesik prepisana leta MDLXXVIII. Drukano v Ljublani skosi Joannesa Mandelza. V 4ini; 6. Biblia, to je: Vsega svetiga Pisma prvi dejl, v' katerim so te petere Mojsesove bukve sdej pervizh is drugih jesikov v' slovenski jesik prestaulene, s' kratkimi in potrebnimi sapopadki zhes vsaku Poglavlje, tudi s' sestopnimi pomenki nekaterih teshkejsih besed, kakor tudi s' enim potrebnim slovenskim Predgovorom, v' katerim je kratku sapopaden prid in nez letih bukev; skos Jurja Dalmatina. Na konzu je tudi en kasavez, v' katerim so sa Hrovatov inu drugih Slovincov volo nekatere krajnske in druge besede v' njih Jesik stolmačene, de bodo lete in druge nashe slovenske bukve loshej sastopili. Drukanu v' Ljublani v' lejt po Kristusovim Rojstvu 1587, skos Jannesa Mandelza; 7. Ivana Habermanna molitve v hrvatskom jesiku v Ljublani 1579; 8. Katekismus i duhovne pesme v slovenskom jesiku od Primusha Truberja, Sebastiana Krella itd. v Ljublani 1579; 9. Psalmi Salamonovi v slovenskom jesiku. V Ljublani 1579.

* Že pred tridesetimi leti so bile po ukazu carja Nikolaja na ruskih vseučiliščih osnovane učiteljske stolice slovanskih narečij. Nahajajo se take stolice, kakor pišejo „Pražske noviny“, sedaj v Petrogradu, v Moskvi, v Kazanu, v Harkovu in v Kijevu; njih naloga pa je, soznanjati ukaželjno mladež s slovanskimi narečji in z zgodovino in literaturo vseh narodov slovanske kerví. Nauk o jeziki slovanskih se razlaga poslušavcom literarnega oddelka: v prvem letu se uči etnografija in filologija slovanska, v drugem se prednaša o starinah

slovanskih, v tretjem se govori o zgodovini in literaturi slovanski, v štertlem letu se pa prebirajo stari spomeniki ruske literature, primerjaje jih drugim slovanskim narečjem. Število učenih mož, ki so jim znane vse slovanske narečja, vedno raste. Profesorji so pa tile: g. Srezniewski na vseučilišču Petrogradskem, ki med vsemi najbolj sloví zavoljo svoje učenosti; v Kazanu g. Grygorowič, ki je potoval dolgo časa po deželah turško-slavenskih, da jih učeno preišče; v Moskvi g. Bodiański, pisatelj neutrudljiv; v Harkovu Lavrowski, ki se ravno spravlja na pot k različnim rodovom slovanskim, in v Kievu g. Jarocki, ki doslej še nič ni dal na svitlo, pa pričakuje se od njega, da bode preiskoval jezik rusinski, ki je največe važnosti za slovansko jezikoznanstvo.

* Angliški časnik „Londons Magazin“ prinaša naznanilo, katero bi utegnilo zbuditi pozornost vseh slovanskih učenih mož, — ako ni izmišljeno. V Belfastu na Irskem so neki razkopali gomilo XI. ali XII. veka (tako mislijo učeni, da je stara). Našli so v njej med kostmi, posodami, perstenimi in drugimi dragimi rečmi tudi pergamenasto knjigo, pisano s čerkami, ki jih niso poznali tamošnji učeni možje. Primeri se, da pride tje sir James Maccarthy iz Pariza, ki mu je bilo znano Livre de Sacre t. j. Remeško evangelje, in na prvi pogled je terdil, da je najdena knjiga pisana z ravno takimi pismenkami. Dal je nekoliko strani s svetlopisom posneti, jih je primeril pisu evangelja slovanskega in sedaj v imenovanem časniku razglašuje, da je omenjena knjiga v resnici s slovanskimi čerkami pisana; kar pa obsega, tega ne pové, ker je brati ne zna.

* Letos je prvič prišel v Olomucu na svitlo „Schematismus der österreichischen Gymnasien und Realschulen für das Schuljahr 1858—1859. Ta imenik ni samo zanimiv za šolnike, ampak za vsakega omikanega človeka, ki mu je kaj mar domačega šolstva, za Slavjana pa tudi zategovoljo, ker bo iz njega vidil preveliko število učiteljev, ki jim je mati slovanska dežela. Tudi Slovencov se nahaja med njimi obilo število; pa še večje bi bilo to število, ko bi se ne bili nekteri rojeni Slovenci prekerstiti dali za Nemce, ker jih je menda sram svoje matere. Čudno se bo marsikomu tudi to pozdevalo, da so nekteri gospodje svojo narodnost poznamenovali „sloven. u. dtsh.“

* G. Miklošič je dobil un dan kos ($\frac{1}{2}$ pole ali 2 pergamenasta lista) ravno onega rokopisa glagolskega, ki ga je dal Kopitar pod imenom „Glagolita Clozianus“ s cirilico natisnjenega na dan; toda manjkajo v njem 4 listi. Dva sta se zdaj našla in se hranita v Insbruku (v Ferdinandeju). Od ondi ju je dobil g. Miklošič po c. k. ministerstvu znotrajnih opravil. Pismo glagolsko je drobno, pa prav razločno, le ena verstica je nekaj zalizana, pa je ravno navadni sklep vsakega cerkvenega govora in se po pameti lahko bere. En list imá luknjo, pa je bila v koži, preden se je pisalo na njo. Beseda bo natisnjena (tudi cirilski) z gerško izvirno besedo in z opombami Miklošičevimi vred v sporočilih cesarske akademije

Dunajske. Zdaj manjka še 4. in 5. list. Najdena lista spadata med 160. pa med 161. verstico „Glag. Cloz.“

* Pred nedavnim je umerl v Moskvi slavní ruski pisatelj Sergěj Timofějevič Aksakov v 69. letu svoje starosti. Največo slavo si je pridobil s svojim prekrasnim romanom „Semeinaja chronika.“

* Makario, Črnogorec je bil, kakor piše „slovník umjetnikah jugoslovanskih,“ prvi jugoslovenski tiskar, ki je začel na Cetinju v Črnogori slavenske bukve s cirilskimi pismeni tiskati. Rodil se je okoli polovice 15. veka v Črnigori. Že za mladih let se je pomnišil in je postal jeromonah, ali kakor sam piše, „svjaščeninok“ v samostanu cetinjskem. Tiskarske umetnosti se je morda priučil od nekega potovajočega redovnika, zakaj znano je, da se mnihi tistih časov niso pečali samo s slikotvornimi umetnijami, ampak tudi z natiskovanjem bukev. Mnogi izmed njih so pismena sami lili in rezali, kar je blezo tudi Makario storil, ako ni že gotovih pismen iz Benetek prejel od natiskovavca Andreja Torezana, ki je ravno tedaj začel v Benetkah cirilske knjige natiskovati. Saj njegove krasne pismena so Makarijevim najbolj podobne. — Makarijev podpornik je bil sam gospodar črnogorski Juri Crnojevič, ki je l. 1485 postavil cetinjski samostan. Po njegovem povelju je začel Makario i. 1493 tiskati „Oktoih“ ali „Osmoglasnik,“ svoje prvo delo in ga doveršil l. 1494. Knjiga ta je tiskana na celi polovini in šteje 270 strani. Sledečega leta je doveršil na Cetinju tudi „Psaltir“ v polovini, ki ima 348 listov ali 696 strani. Neki pisavci mislijo, da je tu tudi „Molitvenik“ ali „Enchologion“ tiskan. Ko je bil te knjige na Cetinju doveršil, se ne vé, kje da je živel in ali je še kaj tiskal. Še le po minulih 17 letih je zopet znano, da je tiskal l. 1512 po povelju in na stroške Joana Basaraba, velikega vojvoda ogrovláškega, z novimi lepimi čerkami Evangelje, ki šteje v polovini 288 strani. Ni dvomiti, da je Makario še več bukev natisnil, pa žalibog so se njih iztisi s časom pozgubili ali pa so posamesni še sem ter tje poskriti po samostanih ali zapertih knjižnicah.

* V Petrogradu je dal g. Vlad. Lamanski obširno delo na svetlo, kteremu je naslov: „O Slovanih v Mali Azii, v Afriki in v Španii.“ To zanimivo delo je posvečeno slovečemu zgodopiscu českemu g. Dru. Fr. Palackimu v Pragi.

* C. k. zdravnik g. Dr. Augustinović misli na Reki osnovati časopis v horvaškem narečju, ki bo namenjen prostemu horvaškemu narodu pod naslovom: „Prvenci o naravi i zdravlju.“

* „Svetozor“ naznanja, da pride pred začetkom novega šolskega leta na svetlo prvi del „anthologie z literatury české“ kot berilo za više gimnazije od J. Jirečka. Ta del obsega najstaršo dobo od zelenogorskega rokopisa do husitskih časov in prinaša mnogo novih reči iz starih rokopisov.

* Sloveči pesnik jugoslavenski Pero Prerađović, slavno znan po svojih „Pervencih“ in „novih pjesmah,“ je bil povišan za polkovnika c. k. armado,

ilazni * Učeni g. Vencéslav Hanka je spet nekoliko važnih knjig dal na svitlo. Nar imenitniša je „Ostatky slovanského bohosluzení v Čechach“ z obširnim uvodom. Ti ostanki so pa sledeči: Hradecki odlomek (cirilsk s faksimilom), Karlinski odlomek iz psaltirja (glagolišk), Hessokasselski odlomek glagoliškega misala, Karlinski odlomek iz misala, Cerronski odlomek iz martyrologia, vseučilišni odlomek, Turnovski odlomek, Peštanski odlomek iz misala, Praskoleski odlomek iz breviarja, Pražki odlomki in Trutnovski odlomek, kateri poslednji je najden v najnovejših časih po g. Fr. Peteru. Razun Hradeckega cirilskega odlomka, ki brez dvombe prihaja iz Sazavskega samostana, so vsi drugi glagoliški iz slavnega samostana slovanskih mnihov, na Emauzih imenovanega, ki ga je vstanovil Karol IV. V neki listini, temu samostanu l. 1349 dani, pravi on: da je treba posebno teh spominjati, ki so ž njim strinjani po mili vezi maternega jezika, v drugi od l. 1352 pa: da si po pričujočnosti teh Slovanov (mnihov) tudi česki jezik pridobi, ker morejo takó Čebi prednosti in časti deležni biti, da morejo sv. mašo slišati v slovanskem jeziku. — Verh tega je dal g. Hanka v dveh jezikih na svitlo spis „O ostatecih slovanského bohosluzení v Čechach“ in pa v drugem popravljenem natisu „Počátky posvatného jazyka slovanského“ v českem in ruskem jeziku.

* Pred nedavnim so postavili v Varšavi znanemu polskemu skladavcu Ignaciju Komorovskemu krasen spomenik, ki ga je izdelal tamošnji rezbar, g. Świecki. Mislimo si prost bel kamen in na njem vasni križ, kakor jih pogosto nahajamo na razpotjih, pod križem pa polskega mladenča z liro, ki je takó lepó izobražen, da bi ga noben slikar ne bil lepše na platno naslikati mogel.

* Pred kratkim sta prišla na svitlo drugi zvezek českega musejnika in tretji zvezek natoroznanskega časnika „Živa.“ Musejnik obsega sledeče zanimive reči: Válečnici čeští XV. století — O starém rozdělení Čech na župy a pozdějším na kraje — Rukopis Kralodvorský a pan M. Büdinger — O jednotě a škole pythagorské — Listy o novější ruské literatuře. — Přehled veškeré literatury jihoslovanské in druge naznanila; „Živa“ pa: Rozšířenost českých sosnovitých rostlin v evropském Rusku — Havran a jeho rod (posebno zanimivo z obzirom na česke in polske narodne pesme spisan) — Přehledný výklad zákonů, na které se stavi novější nauka o teple — Kraje a lesy na Zvolensku — České ryby in nektere drobtine z „domačím lékařem“ in „Průmyslníkom“ vred.

* V novem Sadu je prišla na svitlo knjižica, štiri pole debela, ki ima naslov „Slovenska azbuka — kirilica i latinica jedna naprama drugoj.“ V tej knjigi se prebira postanek, starost in prednost kirilice, v primeri k drugim abecedam. Spisal jo je Emil Čakra.

* Kakor je navada že kakih 9—10 let, so izdale gimnazije in realke tudi letos svoje letopise v spričevanje svoje delavnosti v minulemu letu. Da ne moremo vseh naspočitati, se razumi samo po sebi; podati hočemo vendar kratek pregled letopisov slovenskih gimnazijskih in realnih šol; ob

enem pa bomo omenili tudi tistih letopisov drugih učilišč, ki so prinesli kak sostavek tudi v slovanskem jeziku. Naj začnemo s celovškimi šolami: 1) Deveti letopis c. k. celovškega gimnazija prinaša obširen sostavek pod naslovom „Zur Geschichte der Pelasger“ od prof. Dr. K. Flora, Število vseh učiteljev je 19, učencov pa 258 (188 Nemcov, 69 Slovincov, 1 Lah in 1 Čeh). Slovenščina se je razlagala v štirih razdelkih; 2) Sedmi letopis c. k. više realke v Celovcu prinaša nadaljevanje spisa „Erwerbung der burgundischen und spanischen Erbländer an das österreichische Regentenhaus Habsburg unter Kaiser Friedrich III. und seinem Sohne Maximilian I. 1477—1516, ki ga je spisal prof. Perkmann. Število učiteljev je 17, učencov pa 301 (Nemcov 235, Slovincov 64 in Laha 2. Slovenščina se je tudi učila v štirih razdelkih; 3. Letopis c. k. gimnazija v Ljubljani prinaša od gospoda vodja J. Nečaseka „Geschichte des Laibacher Gymnasiums.“ Učencov je bilo 607 (po narodnosti 489 Slovincov, 125 Nemcov, 2 Laha in 1 Zamurec). Slovenščina se je učila v vseh učilnicah. 4) Letopis c. k. niže realke v Ljubljani ima na čelu spis „Schule und Leben, insbesondere Realschule und gewerbliches Leben“ od vodja M. Peternela. Učencov je bilo 153 (po narodnosti 102 Slovenca, 4 Horvati, 1 Čeh, 37 Nemcov in 9 Lahov). Slovenski jezik je bil kot drugot zapovedan predmet v vseh razredih. 5) Letopis c. k. gimnazija v Novem mestu prinaša zgodovinski spis „War Oesterreich nach dem Tode des letzten Babenbergers ein Erbgut seiner Verwandten oder ein erledigtes Reichslehen? od prof. P. R. Klemenčiča. Število vseh učiteljev, ki so vsi duhovnega stanja iz visokočastitega franciškanskega reda, je bilo 12, učencov pa 193 (po narodnosti 180 Slovincov, 7 Horvatov, 5 Lahov in 1 Lahon). Slovenščina se je učila v vseh šolah; v poslednjih dveh razredih se je razlagala tudi staroslovenščina poleg Miklošičeve slovnice in bralo se je Ostromirsko evangelje.

* Do najnovejih časov se je mislilo, da so „Rozmowy Salomona z Marcholtem“ in „Żywot Chrystusa,“ ki ga je Balt. Opec za Elizabeto, hčer Sigmunta II. prestavil, najstariše bukve v poljskem jeziku. Pred nedavnim pa je našel, kakor piše „Czas,“ grof V. Dzierdurzycki v Stanislawovu na Gališkem še starišo knjigo, kateri se veli: „Ecclesiastes xęgy Salomonowe, ktore polskim wykładem Kaznodzieyskie mynujemy.“ Pisavec te knjige se imenuje Jeronim z Wielune; tiskana pa je knjiga l. 1522 pri Jeronimu Wietoru v Krakovu, kakor se bere na poslednji strani, v veliki četvertini in obsega 16 tiskanih listov. Posvečeno je delo, katero lepša troje drevorezov, Mikl. Wolskému, kastelanu Sahačenskem in dvor-meštru kraljice Bone, soproge Sigmunta I.

* Minulega mesca je prišla v Pragi na svitlo, kakor pišejo „Pražské Noviny,“ prekrasna podobšina visoko zasluženega českega pisatelja in prof. više česke realke g. Jana Krejčiga, katero so mu dali njegovi učenci napraviti v znamenje svoje hvaležnosti in spoštovanja. Cena jej je 1 gld. 50 kr.

* Stepan Horvat, kteremu je bila za njegovega „Tomaža Morus-a“ razpisana cena za najboljšo prestavo prisojena, je prestavil v horvaško narečje tudi Pellikovo tragedijo v petih djanjih „Herodia“, ki se zdaj v feuilletonu „Narodnih novin“ natiskuje.

* Gospoda Julian Klaczek in Eustah Januszkiewicz bota oskerbela v Parizu prvo popolno izdavo slovečih del Adama Mickiewicza. Obsegala bo ta izdava v izvirni čistosti vse, kar je že bilo tiskanega, pa tudi mnogo novih reči, n. pr. eden del „Dziadow“, množico pesem, listov in vse, kar se je našlo v njegovi zapuščini natisa vrednega.

* Ni ga razun Rusov slovanskega naroda, da bi si več prizadeval za povzdigo in omiko domačega jezika in domače literature, kakor se za njo poganjajo naši bratje Poljaki. Že pred leti so razpisali Gališki stanovi ceno 500 gld. za najboljšo gramatiko poljskega jezika, da se bo vpeljala v šole, g. Kriegshaber pa je dodal razpisani ceni še sto cekinov. Pa tudi posamezni možje, posebno poljski velikaši, so si že pridobili velike zasluge kot podporniki poljske literature; tako n. pr. je pred nedavnim kakor piše „Lumir“, Dr. J. Radwanski iz Krakova izročil 1035 sr. gld., ki mu jih je vergla prodaja njegovega dela „Część mądrości ksąg polskich“, Krakovskemu učenemu društvu s tem namenom, da se bodo dajale desetletne obresti (čez 500 gld.) kot darilo za najboljšo delo o poljskem jeziku z ozirom na staroslovenščino in druge slovanske narečja, kar se ima zgoditi vsakih desetih let.

* Izmed poslanih českih igrokazov niso gg. razsojevalci nobenega vrednega spoznali Fingerhutovega darila (400 gld.) Pervi akcesit (100 gld.) pa so prisodili s petimi glasovi proti štirem igri „Jaraslav“, drugega pa enoglasno igri „Svatopluk“. Kot pisavec prvega igrokaza se je pokazal g. L. Hausmann, vrednik „Moravskih novin“, pisavec drugega pa g. kand. Fr. V. Jeřábek v Pragi, sodelavec „Pražskih Novin.“

* Pred nedavnim je izdala c. k. zaloga šolskih bukev na Dunaju imenik k Zippetovemu atlasu v vseh avstrijskih jezikih, v katerih, se razglasujejo postave, torej tudi v slovenskem.

* Najimenitniše, za vse Slovence imenitno delo v českem jeziku je „Slovník naučný“, ki ga s pripomočjo mnogo učenih mož vreduje g. Dr. Ladislav Rieger in izdaja marljivi založnik českih knjig g. Kober v zlati Pragi. Doslej je prišlo na svitlo četvero zvezkov, ki obsegajo dobro tretjino izvirno spisanih sestavkov (od A do Antiochensky patriarchat.). Število naročnikov se pomnožuje od vezka do vezka, da se je moral prvi vezek že drugikrat dati v natis. Doslej se je jih že oglasilo 3586, kar narjasniše spričuje izverstnost imenovanega dela; pa ni dvomiti, da bo našlo to imenitno delo s časom še več prijateljev tudi po drugih slavenskih okrajnah.

* Dne 3. avgusta je umerl — kakor piše „Lumir“ — na svojem gradu blizu Mlade Boleslave eden izmed najzlahtniših mož česke domovine, namreč: Jan Gemerih vitez z Neuberka za mertudom v 64. letu svoje starosti. Bil je rajni zmiraj zvest sin svojega naroda in goreč

podpornik domače literature in umetnosti. Ravno tako prinašajo „slov. Noviny“ žalostno naznanilo, da je umrl 25. julja v Ostrogonu hvalnoznani Slovak g. Emerih Brazaj, marljiv podpornik narodnega slovstva in dopisnik tega časopisa.

* V središču našega cesarstva v prestolnom Beču je začel izhajati nov slavjansk časopis v poljskem narečju s podobami pod naslovom „Postęp“ (napredek), ki bo obsegal: narodno gospodarstvo in nauke politehniške, najnovejše znajdbe, kroniko sedanjih dogodkov, novele, povesti, pesme, popise, cestopise, preglede literarne itd. Vsakega mesca pride na svetlo vezek po 2—3 pol z 8—10 obrazy, in 12 takih vezkov storí en del, ki veljá s poštno pošiljativjo 6 gld. Pervi vezek se močno hvali na vse strani.

Slovenska bibliografija.

20. Pad no Zdig človeka, ali zagrešenje no odrešenje človečjega naroda, v sedmih postnih predgah k obydenji grešnika na pokoro. Napravil no vyndal Anton Šerf, kaplan pri velki Nedeli. V Radgoni, v Alojz Wajcingerovem knjiški. 1832. S čerkami pok. Andraša Lajkama nadobnikov v Gradci. 94 str. v mali Serki. (V Dainkici.)

21. Predge na vse Nedele no Svetke celega keršanjško-katoliškega cirkvenega leta, kak tudi za vse farne cirkvene varihe Sekovske škofije po slovenskem kraji no neke priložnosti. Zložil no na svetlo dal Anton Šerf, mešnik posvetni. (I. letni tok.) Nedelni no Svetešni del, razdelen v štiri zvezke, kterih dva perva zapopadeta nedelne, druga dva svetečne predge. V Gradci 1835, natisnjene no založene pri J. A. Kienreichi. Perva dva zvezka 480 str., druga dva 584 str. v Serki. (V Dainkici.)

22. Navuk v peldah. Lepe zgodbe in koristne povesti za otroke, od P. Ilga Jaisa. Po predelani, popravljeni in pomnoženi Buchfelnarjevi здаči z nemškega poslovenil Janez Dragotin Šamperl. S kipom. V Gradci, v zalogi F. Ferstelnove (J. L. Greiner) knjigarnje. 1836. Tiskano v tiskarnji Andraša Kienreicha v Gradci. XII in 99 str. v Serki. (V Bohoričici.)

23. Svet križev Pot, ali premišlovanje bridkiga terpenja ino smerti našiga Gospoda Jezusa Kristusa. Založil Franc Ferstl v Gradci. Janez Lovrenc Greiner. 1838. Tisk ino papir iz tiskarije ino papirnice pokojnega A. Lajkama v Gradci. 94 str. v 12erki. (V Bohoričici.)

24. Listi ino Evangelia na vse nedele in praznike čez celo leto, kakor tudi passion ali popisovanje terpenja Jezusa Kristusa, kakor so tajisto štirji Evangelisti popisali, mali Katekizem, križova pot. V Marburgi se najdejo per Antonu Ferlincu v gosposki gasi. Natisk od Janeza Leona v Celovci. 320 str. v Serki. (V Bohoričici.)

25. Kratko popisanje življenja svetiga Alfonza, Marije od Li-guori, nekdanjiga škofa svete Agate Gotov, in duhovniga Očeta zbiralisa nar svetejšiga Odrešenika. Spisal en mešnik zbiralisa nar svetejšiga Odrešenika. V Gradci 1840. Se dobi v kloštri zbiralisa nar svetejšiga Odrešenika, v slovenski fari v Marburgi. V Gradci natisnjeno pri Tancer Karoli. 68 str. v 12erki. (V Bohoričici.)

26. Szvéti Evangeliumi pouleg reda Rimszkoga na vsze Nedele i Szvétesnye dni z obsinszkoga szvetoga Piszma na szlovenszki jezik obrnyeni po V. P. Gospzoudi Küzmics Miklosi, plebánusi i Vice-Esperesti. Z dopüscsenyom Poglavarstva. Ob tretjem vö zostampani v Graczi 1841. Sze najdu v Radgoni pri Weiczinger Aloysi knigari. 160 str. v mali Serki.

Listnica. G. E. L. v Kr. Le knalu pošljíte; g. J. Ž. Hvala za drobtine.

Natisnil Janez Leon v Celovcu.